



Handelshøyskolen BI

MAN 50211 Ledelse; makt og mening

Term paper 60% - W

Predefinert informasjon

Startdato:	25-10-2021 09:00	Termin:	202210
Sluttdato:	20-05-2022 12:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	P		
Flowkode:	202210 10048 IN09 W P		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Navn: Lisbeth Gismarvik

Informasjon fra deltaker

Tittel *:	Den frivillige helt?
Navn på veileder *:	Kristian ALM

Inneholder besvarelsen
konfidensielt materiale?: Nei

Kan besvarelsen
offentliggjøres?: Ja

Gruppe

Gruppenavn: (Anonymisert)
Gruppenummer: 28
Andre medlemmer i gruppen: Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Sammendrag

Detter er en oppgave skrevet i masterstudiet, ledelse, makt og mening, ved BI.
Dette kurset er mitt avsluttende fag i min mastergrad ved BI.

Forventningene var store i forhold til dette kurset, og det har vært overaskende krevende og annerledes enn de forrige årene ved BI.

Det har vært spennende med en helt annerledes metode og tilnærming til materialet enn det jeg har vært vant med tidligere, og hermeneutisk metode har vært utfordrende og lærerikt å benytte seg av.

Min oppgave baserer seg på en tilsynelatende helt som få i verden har hørt om, Witold Pilecki, og hans usedvanlige valg om å la seg frivillig fengsle i Auschwitz under 2. verdenskrig.

Med en egen interesse i hva som er drivkraften i mennesker, både når en handler for det som er det gode eller det dårlige, er derfor mye av oppgaven min sentrert rundt håp og om det kan forstås som håp har vært av betydning for Pielckis valg.

Jeg håper mine tanker, drøfting og sirkelvandringer er av interesse for de som leser oppgaven, og at en får en utvidet forståelse av Pielcki og av hans opphold i Auschwitz etter å ha lest oppgaven.

Selv har mine sirkelvandringer gitt ett større bilde, men jeg sitter absolutt ikke på noen fasit eller absolutt sannhet etter min analyse. Det jeg sitter igjen med er forståelsen av viktigheten av å være nysgjerrig og utforskende i møte med alt her i verden, eten det er nye mennesker, dikt, malerier, kunst, musikk osv. Verden er spennende, og mennesket er spennende.

Jeg vil takke mine forelesere ved BI for året som har godt, og for all lærdom og kunnskap de har bidratt med.

INNHALDSFORTEGNELSE

1.0 Innledning.....	3
2.0 Problemstilling.....	5
2.1 Bakgrunn for problemstilling og hovedproblemstilling	5
2.2. Avgrensninger i oppgaven	6
2.3 Underproblemstilling 1 <i>I hvilken grad kan håp belyse Pileckis valg om å la seg frivillig bli fengslet og forbli fengslet i Auschwitz?</i>	7
2.4 Underproblemstilling 2 <i>I hvilken grad utviste Pilecki heltemot i valg om å la seg frivillig fengsle i Auschwitz og under oppholdet i Auschwitz?</i>	7
2.5 Underproblemstilling 3 <i>I hvilken utstrekning opptrådte Pilecki taktisk under oppholdet i Auschwitz?</i>	7
3.0 Biografi.....	7
4.0 Metode.....	12
4.1 Hermeneutikken.....	12
4.2 Kritikk av metode.....	16
5.0 Teori.....	17
5.1 Håp.....	17
5.2 Heltemot.....	19
5.3Machiavelli.....	21
5.3.1 Machiavellis politiske teori.....	21
5.3.2 Vurtu.....	21
5.3.3 Løve og rev.....	22
6.0 Drøfting.....	23
6.1.1 Drøfting underproblemstilling 1 <i>I hvilken grad kan håp belyse Pileckis valg om å la seg frivillig bli fengslet og forbli fengslet i Auschwitz?</i>	23

6.1.2 Del konklusjon underproblemstilling 1 <i>I hvilken grad kan håp belyse Pileckis valg om å la seg frivillig bli fengslet og forbli fengslet i Auschwitz?..</i>	27
6.2.1 Drøfting underproblemstilling 2 <i>I hvilken grad utviste Pilecki heltemot i valg om å la seg frivillig fengsle i Auschwitz og under oppholdet i Auschwitz.....</i>	28
6.2.2 Delkonklusjon underproblemstilling 2 <i>I hvilken grad utviste Pilecki heltemot i valg om å la seg frivillig fengsle i Auschwitz og under oppholdet i Auschwitz</i>	34
6.3.1 Drøfting underproblemstilling 3 <i>I hvilken utstrekning opptrådde Pilecki taktisk under oppholdet i Auschwitz?.....</i>	35
6.3.2 Del konklusjon underproblemstilling 3 <i>I hvilken utstrekning opptrådde Pilecki taktisk under oppholdet i Auschwitz?.....</i>	40
7.0 Avsluttende drøfting og konklusjon	40
8.0 Litteraturliste.....	46

1.0 Innledning

I gresk mytologien fortelles mange historier om Pandoras kiste. En versjon er historie om at de greske gudene kjedet seg, og på jorden hvor det på dette tidspunktet kun eksisterte menn, og hverdagen bestod av fest og fyll, sendte de en kvinne, Pandora. Den perfekte kvinnen. Afrodite gav henne skjønnhet, Apollo gav henne musikk, Hernes gav hennes evnen til å overtale og Hera gav henne nysgjerrighet.

Sammen med Pandora, sendte gudene en vakker kiste til jorden, med streng beskjed om at den aldri måtte åpnes. Spoiler- kisten ble selvfølgelig åpnet, og da ble all elendighet sluppet fri i verden. Sinne, hat, misunnelse, sykdom, smerte, vold, osv.

Elendigheten spredte seg, men likevel- helt i bunn av kisten, lå noe nydelig og skinnende- det var håpet.

Denne oppgaven vil kunne sees i sammenheng med håp.

Hvorfor håp tenker du?

Fordi min forståelse etter å ha jobbet med denne oppgaven er at håp muligens er noe grunnleggende i alle mennesker. Kall det ambisjon, visjon, en drøm, ett ønske- men kanskje den grunnleggende følelsen egentlig er håp?

Håp- enten det er om en bedre verden, håp om lykke, håp om makt, håp om penger, håp om frihet-ja listen er lang.

Jeg har en tanke, en forståelse av, at håp er drivkraften bak ambisjonene til alle de store ledene, både tyrannene og heltene igjennom tidene. At en eller annen form for håp er drivkraften til alle mennesker.

Hitler var drevet av mye, men ett av ønskene hans var håp om en ren arisk rase- Ghandi på sin side var drevet av ett ønske om fred, ett håp om en bedre verden.

Denne oppgaven vil se på et av de menneskene som i dag blir definert som helt i Polen. En som tilsynelatende var drevet av rettferdighet, moral, vilje til å sette andre for seg selv, heroisk og uselvsk.

Det var ved en tilfeldighet jeg ble gjort oppmerksom på historiene om Witold Pilecki og hans heltedåd. I en uortodoks innledning i en bok, ble historien om Pielcki beskrevet, med ett formål, å belyse håp.

Sterkt inspirert av boken, "Alt går til helvete-En bok om håp" av Mark Manson, ble min masteroppgave i ledelse makt og mening, basert på Witold Pilecki og temaet håp.

Dersom vi baserer oss på darwinismen som utgangspunkt, lever vi i en verden, hvor vi som art har overlevd ene og alene ved å tilpasse oss, beskytte oss selv og vår egen interesse, hvor egoisme i en eller annen form ser ut til å være drivkraften for overlevelse, samme hvor mye en forsøker å kamuflere det med bobleplast og formidlende omstendigheter. Machiavelli mener vi er drevet av egoisme, mitt utgangspunkt for oppgaven var antagelser om at det stemte. Machiavelli (Bjartveit,2004) sier: "Everyone sees what you appear to be, few experience what you really are."

Mitt utgangspunkt for oppgaven var å avsløre hvem Pilecki virkelig var. Jovisst, historien om Pielcki viser oss en helt, og vi elsker helter. De som villig ofrer livet sitt for noe større, som gir oss en grunn til å kjempe, noe å tro på. Men jeg, i tråd med Machiavelli, er relativ skeptisk til motivasjonen til mennesker. Jeg er rett å slett mistroisk til folk. På seg selv kjenner man-ingen andre? Uavhengig av egen selvinnsikt- fra eller til- mitt utgangspunkt var å avdekke sannheten bak denne "helten" Pilecki. For noe egoistisk måtte jo være drivkraften hans? Kanskje han var en skikkelig dritt sekk, som slo både barn og kone, en som stjal, bedrev hor eller drepte for egen vinning? En psykopatisk sadist som likte å drepe og slåss? All den tid han valgte å reise vekk for å kjempe for det han trodde på, etterlot kone og to barn ubeskyttet, med både tyskere og russere luskende rundt- det er vel egoistisk? Min første tanke var å avdekke hemmeligheter som ville utvide min kunnskap og forståelse av Pilecki, og gjerne bekrefte mine fordommer om hvem Pilecki var.

Men med ett ønske om å gjennomføre analysen etter en hermeneutisk metode, måtte jeg aktivt jobbe med å sette egne følelser og fordommer til side, og heller være nysgjerrig på de ulike tolkningene og forståelsene jeg utvidet gjennom sirkelvandringene. Personlig har dette vært en krevende oppgave å skrive. Mest fordi jeg hadde en tro på at min evne til refleksjon og det å utvide forståelsen min

var en egenskap jeg mestret, og har øvd meg på gjennom 8 års studier ved BI, men kom til kort denne gangen, og mine funn ble avskrevet som overfladisk i min drøfting.

Det gjorde at jeg skjerpnet meg, satt meg enda bedre inn i intensjonen og tanken rundt en hermeneutisk sirkelvandring, konkretiserte enkelte forforståelse, og valgte å grave dypere i ett mer snevert område av Pileckis liv.

Oppgaven har derfor søkelys på valget Pilecki tok om å bli fengslet og forbli fengslet i Auschwitz.

Jeg ønsket å komme nærmere en forståelse av Pileckis reaksjoner, hva som drev han til å gjøre motstand.

Hvilke egenskaper gjorde at Pilecki skilte seg ut? Etter å ha lest vitnesbyrd er det som er mest bemerkelsesverdig, at da 2. verdenskrig startet var ikke Pilecki noe særlig annerledes fra deg og meg.

Så hva drev da en tilsynelatende ordinær mann, en alminnelig mann til å utvikle sitt moralske kompass slik at han valgte å reagere og handle når andre valgte å se en annen vei?

2.0 Problemstilling

2.1 Bakgrunn for problemstilling og hovedproblemstilling

Pilecki er en av de glemte heltene i vår tids historie, men i Polen har han etter frigjøringen fra det Polske kommunistiske styret i 1989, blitt anerkjent for sine bragder under 2. verdenskrig. I Polen regnes i dag Pilecki som en av de største heltene under 2. verdenskrig, men fortsatt er det få i verden som har hørt om han. (Fairweather, 2021).

Pilecki blir i biografien «Den frivillige» (Fairweather, 2021) omtalt som definisjonen på heroisme- på selvpoppofrelse. Pilecki blir beskrevet som en vanlig, ordinær mann- som blir gitt ett umulig valg- og som tok sats og hopper. Som valgte lidelse, tortur og frykt – foran seg selv, foran sin egen familie og foran sitt eget liv.

Jeg blir da nysgjerrig på hva det er som gjør at noen mennesker er selvpoppofrende på en slik måte? Hva er drivkraften i de få, som setter andre foran seg selv?

Mennesker- er virkelig noen så heroiske, virkelig drevet av noe større enn seg selv, slik at en er villig til å ofre frihet og til og med livet for en overbevisning, kun fordi de genuint er gode og vil godt? Eller er egentlig mennesket mer ondt enn godt? Machiavellis (2004) erfaringer formet hans menneskesyn, under tortur og i ensomhet, opplevde han på eget sinn og egen kropp verdens urettferdighet. Så hvilket syn hadde Machiavelli på mennesket?

«For om menneskene kan man i sin alminnelighet si: De er utakknemlige, feige og begjærlige, hyklerske og bedragerske, farer skyr de som pesten, mens deres pengebegjær er grenseløst,» (Bjartveit ,2004).

Machiavelli proklamerer her et menneskesyn, hvor mennesket er mer rede til å gjøre ondt enn godt.

Med dette i tankene ble min hovedproblemstilling å undersøke:

Hva drev Pilecki til å frivillig la seg fengsle og forbli fengslet i Auschwitz?

2.2 Avgrensninger i oppgaven:

Jeg har valgt i denne oppgaven å undersøke tre underproblemstillinger med den hensikt å utvide min forståelse av hva det var som gjorde at Pilecki valgte å handle som han gjorde, spesifikt valget om å la seg frivillig fengsle i Auschwitz og bli værende der lenge uten å forsøke å rømme, selv om mulighetene for å rømme var til stede ved flere anledninger. Det var selvfølgelig mulig å utforske andre teorier og problemstillinger, men det jeg har valgt å se på er:

I hvilken grad kan håp belyse Pileckis valg om å la seg frivillig bli fengslet og forbli fengslet i Auschwitz?

I hvilken grad utviste Pilecki heltemot i valg om å la seg frivillig fengsle i Auschwitz og under oppholdet i Auschwitz?

I hvilken utstrekning opptrådte Pilecki taktisk under oppholdet i Auschwitz?

De drivere, altså hva som drev Pilecki, kan det være mange faktorer, men som nevnt har jeg avgrenset det til disse tre faktorene, håp, heltemotiv og taktisk ferdighet i tråd med Machiavellis metafor på løve og rev. Mitt valg av teori, kunne også vært annerledes, men mine valgte teorier, er basert på egen interesse etter snart ett års studie på BI med mange gode forelesere.

Jeg har besvart spørsmålene i oppgaven ved å benytte meg av en hermeneutisk tilnærming, i hovedsak basert på Gadamer. I følge Gadamer oppstår ingen forståelse utav ingenting, enhver forståelse forutsetter en forforståelse, eller en fordom. (Krogh,2003). Den biografiske delen av oppgaven er hentet fra blant annet Pileckis (2012) egen rapport fra oppholdet i Auschwitz og fra Fairweathers (2021) biografi om Pilecki.

Hva drev Pilecki til å frivillig være fengslet og forbli fengslet i Auschwitz?

For å svare på dette spørsmålet har jeg benyttet meg av følgende tre underproblemstillinger:

2.3 Under problemstilling 1 *I hvilken grad kan håp belyse Pileckis valg om å la seg frivillig være fengslet og forbli fengslet i Auschwitz?*

2.4 Under problemstilling 2 *I hvilken grad utviste Pilecki heltemot i valg om å la seg frivillig fengsle i Auschwitz og under oppholdet i Auschwitz?*

2.5 Under problemstilling 3: *I hvilken utstrekning opptrådte Pilecki taktisk under oppholdet i Auschwitz?*

3.0 Biografi



Witold Pilecki er en av de ukjente heltene etter 2. verdenskrig. Han er det eneste mennesket vi vet om som frivillig lot seg bli en fange i Auschwitz og er den første personen som meldte ifra om de grusomheter som foregikk i leiren. (Fairweather, 2021).

Pilecki ble født i Karelen (Russland) i 1901, og kom fra en patriotisk familie, hvor begge hans besteforeldre deltok i de polske frigjøringskampene i 1863. Det å gi

barna en polsk oppvekst var viktig for foreldrene til Pielcki, så for å sikre en polsk oppvekst ble Pilecki og søsknene sendt til slektninger i Vilnius. Her vokste Pilecki opp, og utdannet seg. (Norsk militær tidsskrift, 1998.)

Pilecki meldte seg til tjeneste i 1918, da den polske befolkningen i Vilnius dannet sin egen frigjøringsorganisasjon. Nyttårsaften 1919 ledet Pilecki en angrepsstyrke mot de tyske okkupantene. Dette ble Pileckis ilddåp, og kun dager senere kjempe Pilecki mot bolsjevikene, da de kjempet seg inn i Vilnius. I 1931 giftet han seg og fikk raskt to barn. En sønn og en datter. Han levde ett fredfullt liv, som gårdbruker, skrev poesi og malte. Pilecki var en patriot og en sterkt troende katolikk. Den bekymringsløse tilværelse endret seg, da utbruddet av 2 verdenskrig sto på trappen. (Faurweather, 2021).

Dager før utbruddet av den 2.verdenskrig ble Pilecki utnevnt til troppssjef i kavaleriet. Hans avdeling deltok i harde kamper mot de fremrykkende tyske troppene under invasjonen av Polen. Natt til 5. september ble Pileckis regiment nedkjempet av tyske panserstyrker. Den tyske overmakten var stor, og den vestlige delen av Polen ble snart okkupert. Mens polske styrker trakk seg tilbake, invaderte sovjetiske styrker Polen fra øst i slutten av september. Pilecki fortsatte å kjempe helt til det sovjetiske angrepet mot de polske avdelingene, førte til at Pileckis avdeling ble nedkjempet den 22. september 1939. Utmattet og utsultet reddet Pilecki seg unna med noen menn. (Norsk militær tidsskrift, 1998).

Til tross for at de polske hærene innså at de tapte, og det ble besluttet at hærene skulle overgi seg, fortsatte Pilecki å kjempe på polsk jord. Pilecki var med å bygge opp underjordiske militære avdelinger, hovedsakelig bestående av offiserer, kadetter og underoffiserer. Den 9 november 1939 etablerte Pilecki og hans menn formelt sin hemmelige organisasjon, den hemmelige polske hær, TAP- Tajna Armia Polaksa. Her ble Pilecki nestkommanderende. Organisasjonen kom raskt opp i en styrke på 8000 menn, som alle var ledere. Tanken var at disse igjen skulle rekruttere ytterligere medlemmer til enheten, og i 1941 ble TAP inkorporert i den polske hjemme hæren Armia Krajowa. (Norsk militær tidsskrift, 1998).

De tyske okkupantene fortsatte sitt voldsregime mot polakkene hele 1940. Flere medlemmer, blant dem flere toppledere av TAP, ble i 1940-1941 arrestert, forhørt og sendt videre til konsentrasjonsleirer. (Norsk militær tidsskrift, 1998). På dette tidspunktet var Auschwitz en leir for politiske fanger og krigsfanger og hadde

enda ikke blitt utvidet til en utryddelsesleir. Uvitende om de grusomme handlingene som foregikk i leiren, ønsket ledelsen i TAP å infiltrere leiren for å danne seg ett bilde av hva som foregikk der inne. Tanken var å organisere flukt og redningsoperasjoner, og å danne en hemmelig organisasjon blant fangene. (Fairweather, 2021).

I 1940 meldte Pilecki seg «frivillig» til en polsk operasjon, som gikk ut på å bli tatt til fange av den tyske okkupasjonsmakten og med det formål å havne i Auschwitz. Tanken var at Pilecki skulle innenfor Auschwitz vegger, samle etterretning og deretter rømme fra leiren. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012).

Tidlig morgen, 19 september 1940 gjennomførte tyskerne en rassa i Zoliborz i Warsawa, og Pilecki lot vær å flykte. Pilecki hadde forberedt seg godt, og hadde tatt identiteten til en annen fenrik. Han hadde identitetspapirer tilhørende den virkelige og levende Tomasz Serafinsk. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012).

Pilecki ble arrestert sammen med 2000 andre polske menn, og turen til leiren beskrev han som tortur, hvor menn var stuert sammen og de fikk ingenting å drikke eller spise hele turen. Han har beskrevet i sin rapport om reisen med sine medfanger til Auschwitz: «Det som virkelig plaget meg mest, var passiviteten til denne gruppen med polske mennesker. Alle som ble tatt til fange sammen med meg viste raskt tegn på gruppe psykologi, resultatet var at hele gruppen oppførte seg som en gjeng med passive sauer. En enkel tanke gikk igjen hos meg: “Stir up everything and get his mass of people moving.”. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012). Som han håpet, nok som den eneste personen i historien, ble han sendt til Auschwitz sammen med 1704 andre fanger, hvor Pilecki fikk fangenummer 4859. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012).

Å danne seg ett bilde av forholdene inne i Auschwitz var ett av Pileckis mål. Men hans hovedfokus var å ta ansvaret for å skape en motstandsbevegelse inne i leiren, the Związek Organizacji Wojskowej, ZOW. Målet var å bedre de innsattest moral, distribuere ekstra mat og klær, danne ett intelligent nettverk og trene innsatte til å stå opp og imot vaktene og frigjøre seg fra Auschwitz. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012).

Allerede etter noen får dager i leiren var Pilecki i gang med å etablere sin hemmelige organisasjon, ZOW, «leirens militærråd», bestående av etniske polakker. For å opprettholde ZOW hemmelig, dannet Pilecki celler innen

organisasjonen. Ett cellesystem basert på grupper på fem, uavhengige av hverandre, og hvor ingen kjente til hverandre, av sikkerhet for medlemmene. Pilecki stolte på at lederen for hver celle ville stå imot avhør fra vaktene, hvor hver leder kun hadde navnene på en håndfull av mennesker under deres ledelse. Dette minsket risikoen for å bli avslørt, i tilfelle en informant skulle tipse vaktene eller ett medlem ble avslørt. I mars 1942 bestod organisasjonen av 500 medlemmer, og i 1943 var antallet økt betraktelig. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012).

Pilecki unngikk mirakuløst døden flere ganger og som en sterkt troende katolikk har Pilecki beskrevet i sin rapport at det hjalp ham til å holde mote oppe og overleve oppholdet i leiren. "I have to confess here that, for the first time, it seemed to me that I had not enough strength to go on fighting, to fight at all. I was in a dangerous psychological state. To have doubts about the sense of fighting means to break down. When I noticed that, I revived. I continued crushing lice on my neck and legs." (Pilecki, 2012).

Til tross for faren, var Pilecki villig til å betale enhver pris for å fortsette og fullføre sitt konspiratoriske oppdrag. Mens Pilecki var i Auschwitz fikk han smuglet ut to brev til sin familie. Her ba han familien innstendig om å ikke forsøke å få han løslat, og han løy om forholdene i leiren, og fortalte at han ikke hadde det så ille. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012).

Pileckis første rapport til den polske stat og allierte styrker, forlot leiren med frislupne fanger, men når frigjørelse fra leiren ble mindre vanlig, ble muligheten til å levere informasjon til verden utenfor, avhengig av fangers evne til å flykte. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012).

Alle rapportene som ble smuglet ut av Auschwitz ble sendt via allierte militære i Polen og videre til de polske styremaktene som var i eksil i London. Til tross for informasjonen styresmaktene mottok, antok de allierte at rapportene om masse mord, sult, tortur, gasskamre og medisinske eksperimenter, var sterkt overdrevet og stilte spørsmål ved reliabiliteten til Pileckis rapporter. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012). Pileckis rapport er den første som nevner bruken av zyklon B gass, samt beskrivelse av gasskamrene som ble brukt. Pilecki vitnet den første bruken av gassen i 1941 når nazistene brukte den til å drepe 850 fanger i block 11 i Auschwitz. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012). Da tyske nazivaktene i 1943

systematisk begynte å eliminere medlemmer av ZOW motstandsbevegelsen, gasse i hjel store grupper med jøder som ankom leiren, og siden rapporten ble ignorert av de allierte og myndighetene, bestemte Pilecki seg for at han var nødt til å komme seg ut av Auschwitz for å be om hjelp personlig. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012).

I april 1943 fikk Pilecki sjansen, natten 26 april 1943, klarte Pilecki og to andre menn å overmanne en vakt, kutte telefon linjene og rømme fra Auschwitz. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012).

Pilecki møtte opp på hovedkvarteret for Den polske hjemme hæren i august 1943, og desperat og innstendig ba han hjemme hæren om å bruke alle krefter på å frigjøre Auschwitz. Pilecki forlot hovedkvarteret bitter og skuffet, da ideene hans ble avskrevet som for risikable. I sin siste rapport om Auschwitz beskriver Pilecki sin frustrasjon over sine overordnedes feighet. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012).

Utover i 1944 ble det mer og mer klart at Polen kom til å komme under kontroll av den røde arme. Pilecki og hans menn begynte å se for seg en russisk okkupasjon. De innså derfor behovet for å skape en hemmelig motstandsbevegelse, med mål å bevare den polske nasjonens identitet og motstå den kommunistiske propagandaen. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012).

I august 1944 begynte oppstanden i Warszawa, og Pilecki hadde en dobbelt hemmelig rolle, han kjempet med hjemme hæren samtidig som han bygget opp den hemmelige hæren mot okkupasjonen. Her stjal Pilecki våpen fra den ene hæren, for å lagre opp til den andre. Etter hvert ble Pilecki fengslet og sendt i tysk fangenskap i 1944. Pilecki ble hold som krigsfange i Murnau resten av krigen. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012).

I juli 1945 forlot han krigsfangeleiren, og dro til Italia. I Italia forfattet Pilecki en lang rapport om sine opplevelser. (Norsk militær tidsskrift, 1998). Høsten 1945 dro Pilecki tilbake til Polen, også denne gangen opererte Pilecki med falsk identitet. Hjemme i Polen ble Pilecki klar over at situasjonen tilspisset seg, og at han måtte gjøre flere endringer i sin hemmelige organisasjon mot den russiske okkupasjonen. (Fairweather, 2021, Pilecki 2012). Dette arbeidet jobbet han med frem til juni 1946 da Pilecki fikk informasjon om at han burde komme seg ut av Polen, da kommunistene var på spore av ham. Pilecki ville ikke forlate familien sin, han ville heller ikke overlate ledelsen av organisasjonen til noen andre, så han

ble værende. (Fairweather, 2021). "I will stay. All cannot leave, somebody must remain regardless of consequences". (Fairweather, 2021).

I begynnelsen av mai 1947 ble Pilecki arrestert av det nye regimets politi, og de følgende dagene ble 23 av Pileckis medlemmer fra organisasjonen arrestert. I månedsvis ble Pilecki avhørt av sikkerhetspolitiet, han ble utsatt for tortur, trusler og press. Den 3 mars 1948 ble Pilecki og flere av hans menn stilt for den militære distriktsdomstolen i Warszawa. (Fairweather 2021). Domstolen konkluderte med at Pilecki hadde begått høyforræderi mot hele nasjonen. (Fairweather, 2021).

Pilecki fikk dødsstraff og ble henrettet mest sannsynlig med nakkeskudd, 25. mai 1948 i Mokotow-fengselet. Familien ble ikke informert om at dødsstraffen var fullbyrdet, og fikk først vite dette sikkert i 1955 av en av Pielckis medfanger. Polske myndigheter har etter kommunistregimets fall forsøkt å finne Pileckis grav. (Fairweather, 2021).

I flere tiår etter den andre verdenskrig ble opplysninger om Pileckis bragder og skjebne hemmeligholdt av det polske kommunist-regimet. Det ble i 1950- og 1970-årene gjort forsøk på å få Pilecki renvasket. Historien ble offentlig kjent først etter regimeskiftet i 1989, og det var i oktober 1990 at dommen mot Pilecki ble kjent ugyldig. Rapportene Pilecki forfattet om sine opplevelser, ble offentliggjort først etter regimeskiftet, og rapportene blir i dag ansett som et uvurderlig historisk dokument. (Fairweather, 2021).

4.0 Metode

4.1 Hva er hermeneutikk?

Hvilke forutsetninger ligger til grunn for det å simpelthen forstå noe? Vår forståelse vil alltid være preget av den tiden og den kulturen vi lever i.

Hermeneutikken er opptatt av forutsetningene for hvordan vi tolker, og hvilken kunnskap som henger sammen med vår forståelse. Lenge ble hermeneutikken først og fremst bruk til tolkning av Bibelen. Ett sentralt tema var hvordan tolkning av enkelt temaer forholder seg til helheten, f.eks. hvordan ett vers eller et evangelium henger sammen med bibelen som helhet. Dette tema kalles gjerne den hermeneutiske spiral eller hermeneutiske sirkel. Det innebærer at de enkelte delene forstås i forhold til helheten, og at tolkningsprosessen beveger seg mellom del og helhet. (Gilje,2019).

Utover 1800 tallet ble bruken av hermeneutikken mer sekularisert og den ble etter hvert anvendt på ulike tekster og ble stadig oftere benyttet som metode i humanvitenskapen. Flere filosofer og vitenskapsteoretikere bidro til å videreutvikle hermeneutikken. (Krogh,2003). Filosofen Hans-Georg Gadamer (1900-2002) var elev av tyske filosofen Heidegger, og Heideggers filosofi har hatt sterk påvirkning på Gadammers forståelse av hermeneutikken. Det er Gadammers oppfatning som har hatt sterkest innflytelse og skapt mest debatt i moderne filosofi (Krogh,2003). Gadamer ønsket å beskrive og gi en forklaring på det han kaller menneskelig forståelse, og han påpekte og gav eksempler på hvordan menneskelig forståelse oppstår og utvikler seg. Hermeneutikken beskriver hva som skjer når vi forstår eller misforstår et dikt, et maleri, en roman eller et eller annet historisk dokument. Hermeneutikk er ifølge Krogh, (2003) ikke en metode på samme måte som vitenskapelig deduktiv metode er, men er mer en generell filosofisk teori om hva forståelse virkelig er. Det å forstå, altså forståelse-defineres av Gadamer som et grunntrekk ved det å være menneske, og Gadamer viser hvordan hermeneutikk og forståelse er på ett dypere plan enn en metode, uansett hvilken vitenskap det er snakk om, og Gadamer argumenterer derfor for at det er feil å bruke begrepet "hermeneutisk metode". (Krogh,2003).

Gadamer kalles ofte for dialogens tenker fordi dialog i vid mening er en av hans hovedtanker. Han mente at dialog er helt sentralt for hvordan vi tolker og forstår verden og at samtalen er en sentral vei for å nå ny kunnskap. Nå vi tenker, leser og forsøker å forstå den tilværelsen vi lever i, gjør vi det dialogisk i form av samtaler med tekster, andre personer eller som samtaler med oss selv. (Gilje, 2019).

Tanken om dialog utgår fra den ideen om at alle mennesker tolker den verden de lever i, og at det å tolke innebærer å forsøke å forstå verden ut fra ens egne forutsetninger. De tolkningene vi gjør henter vi fra det tolkningsfellesskapet vi er en del av, og tolkning av virkeligheten henger, for Gadamer, sammen med det kjente og det ukjente. (Gilje,2019). Det kjente er altså utgangspunktet når vi treffer på noe ukjente, og vi tolker det ukjente i relasjon til det som allerede er kjent for oss. En kan da tenke oss at vi lever i en verden som virker selvinnsynende og naturlig på oss, men idet en treffer på noe som er fremmed eller annerledes, utfordres våre selvinnsynende forestillinger. Gadamer sier at vi er

begrenset av en horisont, en synskrets som vi tolker tilværelsen innenfor. (Gilje, 2019).

Gadamer hevder at det ikke er mulig å forstå fortiden slik den egentlig var, uten at en tar hensyn til alt det som skiller oss fra fortiden, samt alt det som har skjedd i mellomtiden. Forståelse er en forbindelse mellom to perioder, og innenfor enhver forståelse, eksisterer det en forutgående forståelse, og en historisk forståelse forutsetter en forbindelse mellom to perioder (Krogh et al. 2011). Gadamer hevder at vi har en på forhånd gitt forståelse når vi skal forsøke å forstå ett ukjent menneske eller ett ukjent fenomen. Denne forståelsen kaller han forforståelse, og det er den som danner utgangspunktet for den nye og utvidede forståelsen.

Gadamers tilnærming er at ingen forståelse kan oppstå av intet, og at derfor vil hver forståelse har en forforståelse, eller en fordom. Fordom er ikke på noen måte negativt i Gadammers syn, ei heller negativt ladet. For Gadamer er fordom det som beskriver de meninger og oppfatninger som hver og en har utviklet på forhånd.

(Krogh, 2003) Gadamer mener at det å være bevisst egne antagelser og fordommer gir oss muligheten til å skille mellom de fordommene som er relevante, og de fordommene som kan eller vil forvirre vår forståelse og oppfatningen av fortiden. Det er ingen hemmelighet at det er vanskelig å være bevisst alle sine fordommer og antagelser- og det er varierende hvor stor selvinnsikt ulike individer har. Det som er utenfor horisonten, er fremmed og annerledes og det er vår fortolkningshorisont som avgjør hvordan vi forstår det ukjente. (Krogh, 2003). Gadamer kaller den samlede mengden av fordommer for horisont- og horisonten har ingen fast størrelse, horisontene vil utvide seg når ny kunnskap og forståelse blir kjent. Med andre ord er det en dynamisk bevegelse, en sirkel som øker, eller en spiral om du vil, som endres når en får økt forståelse og kunnskap. Gadamer kaller dette horisontsammensmelting, som er møte eller tilnærming, mellom verkets horisont og leserens horisont. (Krogh, 2003) Gadamer mener at for å virkelig forsøke å forstå en annen horisont må en tenke seg at det er en kobling mellom horisonten som preger verket og horisonten som preger vår egen, og horisontene må ha en viss form for tilknytning i utgangspunktet.

Forutsetningen for verket må virke videre, og er det Gadamer kaller verkets virkningshistorie, som viser og forklarer oss hvordan tidligere tiders forståelseshorisonter ennå virker inn på oss (Krogh, 2003). Det er når vi får til, virkelig mestrer- med utgangspunkt i egne fordommer å forstå fortiden, en vil får

innsikt i at våre egne fordommer nettopp selv er frembrakt av virkningshistorien (Krogh,2003).

Slik videreutvikler Gadamer den hermeneutiske spiralen til en slags utreise- og hjemkomstmodell mellom det kjente, det som allerede er forstått og den nye forståelsen som oppstår etter et møte med det fremmede. (Lægheid, 2015).

Tolkning er altså for Gadamer et møte mellom det kjente og det ukjente det kjente er innenfor den horisonten som nettopp avgrensar det som er kjent for oss, mens det ukjente eksisterer innenfor en annen horisont. Når horisontene møtes, skjer en horisontsammensmeltning og noe nytt skapes. Alt i vår tilværelse er gjenstand for den kontinuerlige bevegelsen mellom det kjente og det ukjente, også vår forståelse av oss selv. (Lægheid,2015).

Når vi tolker en hendelse en tekst ett bilde forstår vi også oss selv bedre, applikasjon kaller Gadamer dette. En forutsetning for applikasjon er sinnets åpenhet, og det vi gjør når vi åpner oss for en ny tolkning, det Gadamer kaller spill. Spill eller lek. Når vi begir oss inn i en sann dialog glemmer vi for en stund oss selv og åpner oss for en annen persons tolkning av det som vår samtale dreier seg om. (Gilje, 2019).

Å glemme seg selv er å sette seg selv og sin tolkning på spill. Slik en i lek går inn i lekens regler og glemmer det vanlige for en stund. Når vi gjør det forandrer vi vår tolkning eller utvider vår synskrets, gjennom å åpne mot en ny horisont. Slik forandres vi, og forandring er selve applikasjonen av tolkning. (Lægheid, 2015).

Ricoeur sier at en tolkning fullbyrder seg først når den blir ett middel til det tolkende subjektets fortolkning av seg selv-slik at subjektet framover forstår seg selv bedre, forstår seg annerledes, eller først nå begynner å forstå seg selv.

Vi må altså åpne oss for applikasjoner i møte med tekster, og å åpne seg for en større selvforståelse fordrer mot å gå inn i spill, og inn i leker, med andre regler enn de som vanligvis gjelder i de spill vi spiller og de leker vi leker. (Lægheid, 2015).

Det essensielle i hermeneutikken er det å gjøre det til sitt eget. Å være ett jeg i interaksjon å våge å løfte ut seg selv. (Gilje, 2019) Når vi møter en tekst, kan en forstå det som at en møter en selv. Derfor er det hermeneutiske arbeidet en dyp personlig sak, og en må balansere mellom å spille sordin og ropert når vi spiller,

veksle mellom å være åpen og nysgjerrig, men og kritisk og aktsom. Viktig er det at våre hermeneutiske møter må veksle mellom varsomhet og åpenhet. En må våge å bevege seg ut på glattisen, for det er nettopp der det er større sjanse for at det hermeneutiske møtet overasker en og bringer frem noe nytt. (Gilje 2019).

Mot og sensitivitet er viktige deler av det hermeneutisk arbeid. «Mot til å gå teksten i møte selv om det innebærer å utfordre de spillereglene en tar for gitt, og sensitivitet i forhold til teksten spesielle tone, atmosfære eller lyssetting..... tekstens skråblikk på situasjoner og hendelser».(Læg Reid, 2015). En kan forstå at gjennom å utfordre våre spilleregler og dra ut for å møte tekstens fremmede atmosfære, kan en komme tilbake med en ny og utvidet forståelse, nettopp ved å se noe i ett nytt lys. Dette åpner opp for en ny forståelse «ikke blot af fænomenet, men også af os selv, nemlig a vi kan være andet og mer end det vi tror vi er». (Læg Reid, 2015).

Det er møte eller tilnærming mellom verkets og leserens horisont, som utgjør det endelige resultatet av den hermeneutiske sirkel- ett resultat hvor to horisonter aldri helt kan forenes, og hvor det alltid vil være noe avstand (Krogh,2003).

4.2 Kritikk av metode

Alt du leser i denne oppgaven er basert på en eller annen form for tolkning. Pileckis rapport som jeg blant annet har basert drøftingen på, er hans egne ord, og hva som egentlig har vært tanken og følelsen i det han skrev, er det kun han alene som egentlig kan svare på. Det er en subjektiv fremstilling og tolkning av det han opplevde under fengslingen. Det samme gjelder biografien til Fairweather (2021). Den er skrevet med ett ønske om å belyse en helt, og det kan farge den fortellingen vi er vitne til. I tillegg er boken forfattet 70 år etter Pileckis død, og informasjon er hentet inn og tolket i en helt annen verden enn det som var tilfellet under 2.verdenskrig. Min forståelse og tolkning er og preget av livet mitt, historie og tiden jeg lever i, å ville sett helt annerledes ut dersom noen andre hadde fortolket samme funnene. Jeg er ydmyk til at vi tolker og forstår det vi leser og opplever ulikt, men det er likevel slik jeg har fortolket mine funn opp mot teorien, og mine tanker og refleksjoner rundt hva funnene kan bety og forstås.

5.0 Teori

5.1 Håp

Day (1991) gjengir middelalder filosofen Thomas Aquinas definisjon som følger: “Hope is a movement of appetite aroused by the perception of what is agreeable, future, arduous, and possible of attainment.”- “Håp er en bevegelse vekket av oppfatningen av hva som er tiltalende, fremtidig, anstrengende og mulig å oppnå.”

Håp innebærer at man vil noe skal bli virkelig, noe som impliserer at denne tilstanden er ønskelig. Day påpeker at når Aquinas inkluderer anstrengende i sin definisjon, er det for å utelukke tilstander en anta at sikkert vil inntreffe, eller regner med som en selvfølge. Day viser til at det må være noe man tror er mulig å oppnå, at det må være et minimum sannsynlighet for at man tror det kan bli virkelig.

1700 talls Filosofen David Hume (Day 1991) anså håp i seg selv for å være en følelse. Hume (Day 1991) beskriver at følelsene frykt og håp, er en blanding av smerte og nytelse. Når et gode er sikkert vekkes nytelse, og når et onde er sikkert vekkes smerte. Når det onde eller gode er usikkert -vekkes en blanding av smerte og nytelse.

Når blandingen har en overvekt av nytelse kalles det håp, når blandingen har en overvekt av smerte kalles det frykt.

En person kan svinge frem og tilbake mellom håp og frykt. Om en tror det er usannsynlig at det vil bli slik en ønsker, kjenner en frykt- men dersom en tror at sannsynligheten øker for å oppnå det en ønsker, fatter et nytt håp. Det å snakke om å håpe eller ha håp uten å spesifisere om eller for hva, er ifølge Day (1991) det samme som å si at man har ett håp med eller mot ett bestemt objekt. Tilsvarende kan det å være håpefull innebære en generell holdning som ikke trenger å ha noe spesifikt objekt.

En håpefull holdning innebærer å tolke det som skjer på en positiv måte, og Day (1991) kobler det å ha håp med ubestemte objekter og det å være håpefull, til det å være det vi kaller optimistisk.

Schrank et al. (2008) beskriver håp som en forventning om noe en person anser som realistisk eller mulig å oppnå, og at det er dette som skiller det å håpe fra det å ønske seg, fordi en kan enkelt ønske seg noe som er helt umulig.

Det å anse noe som mulig, kan i tråd med Days (1991) tolkning av Aquinas, bety at man tror det er en viss sannsynlighet for at dette kan bli virkelig. Enten det er som følge av naturlige prosesser eller av andres handlinger, er det å tro at man selv kan påvirke realiseringen og muligheter av håpet, er en enda sterkere form for håp, fordi et slikt håp gir motivasjon for planlegging og handling.

Snyder (2000) har utviklet en kognitiv psykologisk teori om håp som vektlegger at håp gir motivasjon. "Hope is a positive state that is based on interactively derived sense of successful agency (goal-directed energy) and pathways (planning to meet goals)."

Snyders (2000) definisjonen av håp vektlegger at håp er en mental tilstand som forutsetter at man i samspill med andre har fått utviklet en forestilling om at man har evne til å nå målet, det Snyder kaller "pathway thinking". Snyders definisjon er snevrere enn enkelte andre definisjoner, for denne definisjonen utelukker at man kan ha håp for ting man ikke selv kan eller har mulighet til å påvirke.

Default & Martocchio (1985) mener at håp og håpfullhet øker, i de situasjoner med faktiske eller potensielle tap, "a frequent context within which hope is experienced is the situation of actual or potential loss."

Default & Martocchio, (1985) beskriver videre "Keeping hopes non-time-specific serves as a protective device: individuals are protected from disappointment when hope is not realized within a specific time frame." Det er lett å tenke seg at religiøse håp kan fungere som en beskyttelse mot skuffelser, og at ett sterkt håp om evigheten vil kunne gjøre det lettere å forsake ulike goder i "dette" livet, og minske fortvilelse over at livet til tider skuffer en. I flere studier viser Default & Martocchio (1985) til at religiøse mennesker er mer håpefulle enn ikke religiøse mennesker.

Håp er oppsummert av Henning Herrestad (2009) som ett hverdagsbegrep som ikke så lett lar seg redusere til noe spesifikt og målbart. Men han mener at begrepet håp likevel til en viss grad lar seg presisere. Håp innebærer at en person vil at en fremtidig tilstand skal bli virkelig, og det at en tro om at realiseringen av

tilstanden er usikker, men sannsynlig. Å ville noe- betyr at en ønske noe, og at det å tro at noe kan blir virkelig vekker glede, hvor igjen det å tro at noe aldri kan skje, vekker smerte.

Herrestad (2009) mener at det er flere veier til håpet, som vil kunne vekke mindre smerte. Herrestad (2009) viser til at en beskyttelse mot skuffelser er å ha en håpefull holdning, som innebærer at man tolker inntrykk på en positiv måte, med andre ord en optimistisk måte. Også religiøse håp, uten noen klar tidsfrist for realisering er robuste mot skuffelser. Det å tro på at man kan påvirke eller medvirke til å realisere det man håper på, gir motivasjon og kan føre til handlinger for å virkeliggjøre håpet. Derimot kan en mangel på motivasjon gi en opplevelse av håpløshet.

Det å kunne se for seg ønsket tilstand man ønsker å realisere forutsetter minner om lignende tilstander og kan vekke håp, mener Herrestad (2009). Fordi man sjelden har håp overfor det man tar som en selvfølge, er det ofte når man mister noe, opplever noe kritisk, utsetter for en form for brutalitet, sorg og urettferdighet at behovet for håp lyser sterkest. Nettopp her er det en tredje tolkning av Pandoras kiste gjør seg gjeldende- at håpet ble skapt i det øyeblikket elendighet og ulykke slapp ut i verden.

5.2 Heltemot

Wikipedia forklarer en helt slik: *«Helt er et begrep som beskriver en beundringsverdig person som har utført en stordåd og som av den grunn har vunnet stor heder og ære, eller som i fare og motgang, fra en svakere posisjon fremviser mot og viljen til selvpoffring, det vil si heltemot, for et større gode.»* (<http://no.wikipedia.org/>, 22.5.13)

Historier om helter og heltemot har eksistert i all tid. Fra bibelske fortellinger om David versus Goliat, Achilles i gresk mytologi og til dagens helter i form av Spider-Man og Batman.

Heltemodige handlinger har ofte makt til å overvelde deg. Faktisk gjenoppretter de din tro på menneskeheten. Samtidig minner de deg om kraften i å transcendere individualitet. Noen ganger er det imidlertid ikke så lett å definere heltemot og hva som egentlig kjennetegner samtidens helter. (Kohens ,2013).

I virkeligheten er helten imidlertid noen som skiller seg ut, nettopp for å ha utført en ekstraordinær bragd som krever mot. Faktisk innebærer det vanligvis at man utsetter seg selv for fare, for å kunne redde noen fra en katastrofal situasjon. (Kohens, 2013).

“Det modigste du kan se i verden- er å se en mann kjempe mot motgang.”

– Seneca –

Det å identifisere og bli enig om en enkel definisjon på heltemot har vist seg å være vanskelig, da noen forskere insisterer på at helter ikke pådrar seg noen reelle fordeler av heroisk handling, faktisk ofte lider en isteden for disse handlingene, mens andre hevder at det er vanskelig å tenke seg til at en handling ikke tilbyr noen form for belønning. (Kohens ,2013)

En definisjon av heltemot som kanskje spenner over både fysisk risiko og sosialt heltemot er Kohens (2013) definisjon som sier: "mennesker som stod overfor realiteten av egen dødelighet, som tok alvorlige risikoer og / eller overvant store vanskeligheter, og som gjorde det i tjeneste for et prinsipp". Antagelsen er at en person som oppfører seg i samsvar med Kohens (2013) definisjon, kan bli erklært som en helt av en eller flere tilskuere og dermed bli en helt.

Forestillingen om at heroisme er et tema som er verdig vitenskapelig undersøkelse, ble forsterket i både offentlige og i akademiske kretser med utgivelsen av boken *The Lucifer Effect* (Zimbardo, 2007). I denne boken belyser Zimbardo (2007) sine ideer om menneskets evne til ondskap, og til å utforske de menneskelige mulighetene for heltemodighet. Zimbardo (2007) påpekte at vi bryr oss om heroiske historier fordi de tjener som kraftige påminnelser om at folk er i stand til å motstå det onde, å ikke gi etter for fristelser, å stige over middelmådighet og er “kallet” til handling og til tjeneste når andre ikke handler.

Zimbardo (2007) minner oss om at heltemot representerer det som er “rett” med menneskets natur. Franco og Zimbardo (2007) introduserte to nyttige ideer til litteraturen. For det første, ideen om at hverdagslig heltemodighet kan utføres av alle og ikke er forbeholdt en elite minoritet. For det andre, ideen om at det er mulig å pleie et tankesett for å hjelpe andre i nød, ta vare på andre, være medfølende og utvikle tillit til ens egen evne til å ta heroisk handling (Franco & Zimbardo, 2006).

Analyser av lekbegreper tyder på at helter blir sett på som å gi tre viktige psykologiske, sosiale og fysiske funksjoner: styrke og oppløfte andre, modellere moral, verdier og etikk, og beskytte andres fysiske og psykologiske velvære. (Kinsella et al. 2015). Franco and Zimbardo (2016) eksplisitt knyttet heltenes aktiviteter til synspunktene på sosial rettferdighet, noe som antyder at helter tjener som et skjold for andre som ikke er i stand til å forsvare seg, handle for å bevare menneskeverdet, og påvirke barmhjertighet. Zimbardo (2007) mener at hovedmotivasjonen til disse eksepsjonelle personene ligger i deres moralske prinsipper, og den grad der de ikke har noe imot å risikere sitt eget liv for å hjelpe andre.

5.3 Machiavelli

Machiavelli var i motsetning til de fleste av antikkens tenkere, mer opptatt av statsstyrets mekanikk enn dets moralske formål, og det kan en se i sammenheng med Machiavellis krasse menneskesyn. Machiavelli var overbevist om at mennesket først og fremst er egoistisk og asosialt, og at en stat bare lar seg etablere og styrke, dersom en klarer å holde egoismen og det asosiale i sjakk med sterke midler. (Bjartveit, 2004).

5.3.1 Machiavellis menneskesyn

Machiavellis erfaringer i livet formet hans menneskesyn. Han opplevde et Italia i splid, med feige og svake ledere og troløse følere. Med egne øyne observerte Machiavelli hvor omskiftelig verden kan være. På sitt eget sinn og sin egen kropp erfarte Machiavellis tortur og ensomhet, og han følte sterkt på verdens urettferdighet. Så hvilket syn hadde Machiavelli på mennesket? «For om menneskene kan man i sin alminnelighet si: De er utakknemlige, feige og begjærlige, hyklerske og bedragerske, farer skyr de som pesten, mens deres pengebegjær er grenseløst.» (Bjartveit, 2004).

5.3.2 Virtû

Sentrale begreper for Machiavelli var Virtû, Occasione og Fortuna, hvor virtûer det begrepet som rager over alle de andre begrepene. Begrepet kan en forbinde med dyd og integritet, men for Machiavelli betydde det noe annet. For han representerte virtû selvsikkerhet, kløkt, dristighet, personlig kraft og styrke, samt besluttsomhet (Badaracco 1997). En fyrste må ha virtû, og i Cesare Borgia vendte

en mann med virtû, skjebnen til sin fordel og fant det avgjørende øyeblikket til å snu en umulig situasjon til det beste for han. Virtû kan derfor forbindes med strategiske fremstøt som er drevet av besluttsomhet. Fremgangsmåten vil kunne være påvirket av effektivitet og at en følger linjen helt ut, uansett hvilken fremgangsmåte som kreves. En person med virtû presenterer selvtillit, fantasi, selvdisciplin, risikovilje, har praktiske evner og er drevet av personlige mål. (Badaracco 1997)

5.3.3 Løven og reven

Ifølge Machiavelli vil mennesket ha en tendens tyil å tendere til ondskap, og forståelsen er at en da vil være en kombinasjon av mennesker og dyr. Machiavelli mener at dersom det er noe en leder burde lære seg, så er det å kunne benytte seg av både løvens og revens kampformer (Badaracco 1997). Machiavelli beskriver reven som en luring, en som har stor kløkt og er snarrådighet. Reven er visstnok god på å forstå det sosiale spillet og på å lese og forstå mennesker. Antagelsen er at reven er god på å manipulere, og kan derfor med sitt spill, risikere og utfordrer tillitten i sine sosiale relasjoner. Reven antagelig også selvsikker og sjarmerende, og kan bruke sine sosiale ferdigheter og omgang med mennesker, til å påvirke, fordreie, gi mening og lure gjennom argumentasjon, forestillinger og teater. Faren med sjarmen til reven, er at vedkommende kan fremstå som moralsk tvilsom, som om det er noe som ikke stemmer helt. (Badaracco 1997). Machiavelli beskriver derimot løven som den antikke krigshelten, den episke helt fra de store fortellinger og løven kjennetegnes ved aggressivitet og energi. Løven tviler ikke, løven tviler aldri- den angriper. Løven angriper og tar det den vil ha, fordi den har mot, den er villig til å risikere alt for å vinne. Derfor satser løven alt, gambler og tror på det beste. Løven jakter på ære, og på samme måte som antikkens helter har løven en oppgave som strekker seg utover sin egen lederstilling fordi den vil noe mer, noe større. Machiavellis beskrivelse av at en leder må være både løve og rev, kan tolkes til at en løve er sterk, men ikke nødvendigvis lur eller smart. En løve vil ikke være god på å forsvare seg mot feller, og tilsvarende vil en rev ikke kunne forsvare seg mot ulvene. I tråd med Machiavellis bør derfor lederen i enhver situasjon spørre seg selv hvordan en lettest kan oppnå målet sitt- med styrke og makt eller med sjarm og manipulasjon? Spørsmålet blir: "Skal jeg spille rollen som løve eller rev?" og deretter velge den rollen som lettest gir ønsket effekt (Badaracco 1997).

6.0 Drøfting

6.1.1 Drøfting Delproblemstilling 1 *I hvilken grad kan håp belyse Pileckis valg om å la seg frivillig fengsle og forbli fengslet i Auschwitz?*

Fordi man sjelden har håp overfor det man tar som en selvfølge (Herrestad,2009), er det ofte når man mister noe, opplever noe kritisk, utsetter for en form for brutalitet, sorg, fare og urettferdighet at behovet for håp lyser sterkest.

Jeg velger her å konsentrere meg rundt elementene brutalitet og fare. Det er for å få innsikt i om Pilecki opplevde tilstedeværelse av håp, eller fravær av håp i møte med brutaliteten og faren han opplevde i Auschwitz.

Pilecki beskriver i sin rapport om ankomsten til Auschwitz.

"“Not only the gun butts of SS-men struck our heads – something more struck them also. All our ideas were kicked off in a brutal way, to which ideas we had been acquainted on the Earth. All that fizzled out. They tried to strike us most radically. To break us mentally as soon as possible.”” (Pilecki, 2012).

I beskrivelsen hentet fra Pileckis rapport, får en ett innblikk i hans tanker. En tolkning og forståelse er at SS vaktene ikke utøvde vold med kun en intensjon, intensjonen om å påføre smerte, men at vaktene drev en kontinuerlig form for uforutsette overgrep, med den hensikt å systematisk bryte ned psyken til de innsatte, så raskt som mulig. En tilnærming til Pileckis beskrivelse, er muligheten for at Pilecki mente at ved å knekke mennesker mentalt, så knekker en tro og håp. En forståelse kan være at Pilecki opplevde at hans mentale tilstand ble satt på prøve, når han selv og andre medfanger ble systematisk utsatt for vold og brutal behandling, uforutsett og uten grunn. En kan tenke seg at dersom Pileckis mentale tilstand ble satt på prøve, kan han muligens hatt følelsen av å ville gi opp, føle seg på grensen til å bli apatisk og eller vurdert å overgi seg til tilfeldighetene. En annen mulig forståelse av utdraget av teksten, er at Pilecki var bevisst intensjonen til SS vaktene, deres mål om å knekke hver og en av de innsatte, og at Pilecki ved å være observant og bevisst SS vaktens intensjon, førte til at Pilecki var psykisk forberedt. Med å være psykisk forberedt mener jeg at han kan ha hatt en forståelse og opplevelse av hva målet til SS vaktene var, at de ønsket å knekke de innsatte, og at den innsikten medførte at Pilecki aktivt valgte å jobbe mot de naturlige negative tankene som lett kan oppstå i brutale og farlige situasjoner. Å være

bevisst noens forsøk på å knekke deg, kan skape en kampvilje og ett engasjement, som holder deg gående, det kan muligens skape en form for håp.

Default & Martocchio, (1985) beskriver tanken om at religiøse håp kan fungere som en beskyttelse mot skuffelser, og at ett sterkt håp om evigheten vil kunne gjøre det lettere å forsake ulike goder i “dette” livet, og minske fortvilelse over at livet til tider skuffer en. Flere studier viser (Default & Martocchio ,1985) at religiøse mennesker er mer håpefulle enn ikke religiøse mennesker.

“I have to confess here that, for the first time, it seemed to me that I had not enough strength to go on fighting, to fight at all. I was in a dangerous psychological state. To have doubts about the sense of fighting means to break down. When I noticed that, I revived. I continued crushing lice on my neck and legs.” (Witold Pilecki ,2012).

Pilecki var en sterkt troende katolikk, og nettopp denne troen er noe Pilecki selv referer til mange ganger i sine brev og i sin rapport. Pilecki innrømmer at han for første gang, der inne i Auschwitz fangeleir, gikk opp for han at han kanskje ikke hadde nok styrke til å fortsette å kjempe, å orke å kjempe i det hele tatt. Han beskriver dette som at han var i en farlig psykologisk tilstand. En forståelse er at Pilecki bekrefter at han var på bristepunktet. Kanskje føltes alt så svart og umulig ut, at det føltes nytteløst å kjempe. Kanskje mente han at han var på grensen til å utføre umoralske handlinger, drap, kannibalisme og selvmord når han referer til at han var en psykologisk farlig tilstand. Eller en annen forklaring kan være at det var tankene i seg selv som var farlige, muligens en følelse av håpløshet og likegyldighet, som for Pilecki var definisjonen på en farlig psykologisk tilstand. En tredje tolkning kan være opplevelsen av å være så fysisk sliten, en trøtt, torturert, sulten kropp, hvor muligens følelsen av mangelen på Guds nærvær, frembrakte negative tanker. Det kan forstås og tolke som at troen holdt Pilecki gående, og under oppholdet i Auschwitz beskriver Pilecki opplevelsen av at det var vanskelig å holde tak i håpet. En mulig forståelse er at håp kan sees opp mot tro, og at det naturlig nok til tider kan ha vært vanskelig for Pilecki å stole på Gud, når en utsettes for tortur og elendighet. Kanskje opplevde Pilecki at Gud ikke så eller hørte han, men likevel var den katolske troen med på å holde liv i den flammen som gav Pilecki håpt, troen på at lidelse lønner seg, og at det kan ha holdt Pilecki gående, selv når ting var på sitt mørkeste.

Snyders (2000) definisjonen av håp vektlegger at håp er en mental tilstand som forutsetter at man i samspill med andre har fått utviklet en forestilling om at man har evne til å nå målet, det Snyder kaller “pathway thinking”. Pilecki demonstrerte tilsynelatende denne evnen til å nå mål, eller i det minste å tro på at det var verdt å forsøke å realisere målet, når han frivillig lot seg fengsle, og bygget opp en motstandsbevegelse inne i Auschwitz, med det formål å knuse Auschwitz innenfra egne gjerder.

Det kan forstås at Pilecki har hatt stor tro på mulighetene til å gjennomføre ett så risikabelt oppdraget, det å frivillig la seg fengsle- med ingen garantier for hva som ville skje. Her kan en tolke at troen på å lykkes har vært større en frykten for å mislykkes.

Pilecki var i flere år under oppholdet i Auschwitz overbevist om at han og hans medsammensvorne skulle klare å kuppe fengsle, med hjelp av den polske hær og de allierte. Pileckis hadde tilsynelatende sto tro på at oppdraget hans ville lykkes, at de kjempet for noe større enn dem selv, og denne håpefulle overbevisningen var noe han opprettholdt overfor de andre fangene, gjennom hele sitt opphold. Pilecki skriver i sin rapport om møte med en ungdom på 19 år, en gutt sterkt preget av de påkjenningene de var utsatt for inne i leiren. Pilecki beskriver gutten «uten lys i øynene», og Pilecki sa til han «Jeg kan se at du gir etter for vonde følelser. Husk at vi aldri, under noen omstendigheter, har lov til å bryte sammen mentalt.

Tyskernes seiere bare utsetter det endelige nederlaget deres. Men det vil komme, før eller senere.» (Fairweather, 2021). En forståelse av Pileckis ord til guttungen vitner om tro og håp på at de vil bli reddet. Pilecki adresser tilsynelatende guttens fortvilelse i form av forståelse når han «ser» at han gir etter vonde følelser, men minnete han om at tyskerne vil bli beseiret til slutt, og at det er essensielt å ikke gi etter og bryte sammen. En tolkning er at Pilecki mener at ved å «bryte sammen mentalt» gir en slipp på håpet om at en kan lykkes, og håpet om frihet.

Det kan tolkes som at Pilecki demonstrerte tro på at de ville bli reddet, gjennom å inkludere andre innsatte i Pileckis grunn for å oppholde seg i Auschwitz. Ved å betro de hemmeligheten sin og vise tillit, kan en få en forståelse av at han demonstrerte sin egen tro på at det var mulig å frigjør leiren fra tyskerne. En kan anta at Pilecki ha skapt en følelse av motivasjon, inkludering og samhørighet hos de han var i kontakt med og berodde med hemmeligheten sin.

I teorien beskriver Herrestad (2009) at det er flere veier til håpet. Herrestad (2009) viser til at en beskyttelse mot skuffelser er å ha en håpefull holdning, som innebærer at man tolker inntrykk på en positiv måte, med andre ord en optimistisk måte. Det å tro på at man kan påvirke eller medvirke til å realisere det man håper på, gir motivasjon og kan føre til handlinger for å virkeliggjøre håpet. Derimot kan en mangel på motivasjon gi en opplevelse av håpløshet.

Det fremgår som Pielcki ønsket å motivere de innsatte til å tro på at det var mulig å nå målet, målet om å okkupere Auschwitz og frigjør de innsatte. Flere beskrivelser i Pileckis rapporter beskriver hvordan Pilecki i møte med andre innsatte aktivt jobbet for å holde motivasjonen oppe hos seg selv og hos de rundt ham. Det kan forstås som Pilecki evnet å opprettholde en håpefull holdning store deler av tiden. Pielcki beskriver: «Jeg forklarte han at det første og viktigste vi kunne gjøre for å opprettholde motivasjonen var å hjelpe de svake blant oss å overleve i leiren. Han virket overasket over antydningen om at noen i det hele tatt kunne overleve.» (Fairweather, 2021.) Her får vi en forståelse av en mulig samtale med en annen innsatt og alliert i leiren. En kan tolke det som at Pilecki opplevde at det overrasket folk at det gikk an å håpe på noe annet enn døden. En forståelse er muligens at de innsatte vitnet så mye drap og hørte så mye trusler at det var utenkelig å våge å håpe på ett annet utfall, at håp og motivasjon var noe av det første som forsvant hos de fleste innsatte. En kan anta at menneskene som var fengslet i Auschwitz følte sterkt på frykt og usikkerhet, og at det å bli inkludert i Pileckis hemmelige operasjon gav de noe å kjempe for, det kan ha skapt håp. En annen forståelse er at de innsatte ikke nødvendigvis har hatt samme overbevisning som Pilecki vedrørende verdien i å kjempe, mulig de har følt på håpløshet og ensomhet i stedet. Kanskje valgte de å være en del av samholdet, bare for å slippe å føle seg helt alene. Kanskje en mulig tolkning er at det ikke skadet å forsøke, at det å i det minste ha noe å jobbe mot, samme hvor urealistisk det var, var bedre enn at håpet var dødt og at en gir opp.

Videre får en innsikt i at Pilecki følte sterkt på kampen for overlevelse. Han har beskrevet:

“I probably fought the hardest battle of my life. The problem was how to eat now and leave something for the morning. (...) Oh! Intensity of hunger goes through

the entire scale of gradations. Sometimes, one felt that he would be capable of cutting out a piece of a dead body lying near the hospital.” (Pilecki ,2012).

En slik detaljert beskrivelse av brutaliteten i sult, hvor Pilecki beskriver tanken på å kutte av lemmer på død mennesker, bare for å stagge sulten, kan sees som en forståelse av desperasjon. En mulig forståelse er innsikten Pilecki selv har kjent på, over hva en er villig til å gjøre når fundamentale behov, slik som tilgang på føde, blir tatt fra en. En mulig forståelse kan være at han ved å vurdere kannibalisme, belyser det mørke i sinnet til menneske, en håpløshet- hvor en er villig til å krysse moralske grenser, for å overleve. En annen mulig vinkling er at Pilecki belyser at mørke, desperate tanker var til stede i han under oppholdet i Auschwitz, men at han ved å stå imot slike tanker, evnet å holde ut, og dermed bevare en del av sin menneskelighet, og muligens synliggjør han også hvordan han ved å bevisst kjempe imot det svarte sinnet, opprettholdt håp. Det å bevare menneskeligheten kan forstås som at det håp i verdien av å forbli menneskelig, håp i at det å ikke bukke under- å ikke gi etter, vil kunne føre til belønning og potensiell frihet utenfor Auschwitz. Det kan og muligens sees på som en forståelse på at Pilecki i sine skriv forsøker å vise at det eksisterte håp i han, kun alene ved å ikke gi etter. Det å avstå fra naturlige instinkter for å overleve, for ikke å synke til samme demoraliserte nivå som SS vaktene og nazistene befant seg på, var muligens ett ønske om å ikke være like ille som omstendigheten, å ikke bli like immun for menneskers lidelse som SS vaktene til synelatende var.

Kanskje synliggjør beskrivelsen til Pilecki, det at det eksisterte en form for håp, et håp om noe bedre, at Auschwitz kun var ett midlertid tilholdssted og at hjelp var på vei. Ved å ikke spise noen andre, kan bety at håpet var sterke enn desperasjonen.

6.1.2 Del konklusjon underproblemstilling 1: I hvilken grad kan håp belyse Pileckis valg om å la seg frivillig fengsle og forbli fengslet i Auschwitz?

Etter sirkelvandring 1 har jeg forståelse av at det kan fremstå som Pilecki var drevet av håp, både i sin adferd og i sine handlinger. Via hans beskrivelser får vi ett innblikk i tankene hans, og sirkelvandringen har gitt meg rom til å se at det kan være ulike aspekter av håp vi skimter, i mange av hans beskrivelser. Håp som drivkraft kan gi oss en forståelse av at det var av betydning og spilte en rolle for Pilecki, i valget om å la seg fengsle, da han håpet at han ville kunne utrette noe for

de som allerede var fengslet ved å skaffe informasjon og videreformidle det han fant til verden utenfor. Det kan og forstås som håp var en faktor av betydning når han ved flere anledninger ikke bukket under for de negative tankene han beskriver han opplevde, og han også holdt fast i håpet om at de innsatte sammen kunne klare å gjøre motstand. I tillegg kan Pileckis holdning til å ivareta de syke, være en forståelse av håp, i den forstand at han trodde det gav resultater å ta vare på de som var syke, gjøre de sterke og holde de i livet. Dersom håpet var dødt vil det være naturlig å anta at det var liten vits i å bry seg i det hele tatt.

Det som er gjennomgående når jeg tolker og forstår Pielckis tekster er at han hadde en håpefull holdning til livet, til mennesker og til de små tingene. Pielckis tekster beskriver hvordan han vekslet mellom frykt og håp, og konklusjonen blir derfor at det kan se ut som håp, både i form av hans verdier, personlighet og hans katolske tro var av stor betydning, i valget om å bli værende der i flere år, å ikke benyttet seg av de rømningsforsøkene han hadde muligheten til. Pielcki beskriver gjentatte ganger selv sin tro på og håp om, at dersom bare verden fikk vite om galskapen i Auschwitz ville de bli reddet.

6.2.1 Drøfting under problemstilling 2: *I hvilken grad utviste Pilecki heltemot i valg om å la seg frivillig fengsle i Auschwitz og under oppholdet i Auschwitz?*

Wikipedia (2022) beskriver en helt slik: «*Helt er et begrep som beskriver en beundringsverdig person som har utført en stordåd og som av den grunn har vunnet stor heder og ære, eller som i fare og motgang, fra en svakere posisjon fremviser mot og viljen til selvpoffring, det vil si heltemot, for et større gode.*»

Zimbardo (2007) påpekte at vi bryr oss om heroiske historier fordi de tjener som kraftige påminnelser om at folk er i stand til å motstå det onde, å ikke gi etter for fristelser, å stige over middelmådighet og er “kallet” til handling og til tjeneste når andre ikke handler. Pilecki trosset en av lederne i den hemmelige polske arme, ved å stille spørsmål til vedkommendes idelogi. Når det da ble foreslått av den polske hemmelige arme å infiltrere Auschwitz ble Pileckis navn løftet frem som den personen som kunne klare det. Pilecki ble sjokkert og visste han ble straffet for å ha trosset lederen. (Fairweather 2021). Pilecki beskriver hvordan «tankene raste i hodet hans. At det å spasere rett inn i en tysk razzia var galskap. Han hadde ingen garanti for ikke å bli skutt med en gang. Han tenkte at dersom han klarte å havne i Auschwitz var det nesten umulig å klare å skape en motstandsgruppe og

han kunne risikere å sitte i fangenskap i månedsvis.» (Fairweather, 2021). «Han vurderte hvordan han ville fremstå dersom han vek tilbake fra lederens anmodning å la seg infiltrere? Han tenkte på sine kollegaer som allerede var blitt fengslet. Han beskriver at han satt i en felle.» (Fairweather, 2021). En mulig forståelse og forklaring av Pileckis beretning er at han i utgangspunktet ikke ønsket å melde seg frivillig til å fengsles. Han beskriver det selv som galskap, noe som kan tolkes som at han så det som nærmest umulig å gjennomføre oppdraget og overleve. En forståelse er at han har følt på redsel og frykt, og nesten følt seg presset til å gjennomføre det. Han beskriver selv at han satt i fella, noe som kan forstås som han ikke følte han hadde noe valg. En annen tolkning av valget om å melde seg frivillig er muligens den vurderingen han gjorde ift sannsynligheten om at han på ett eller annet tidspunkt ville bli tatt av tyskerne uansett, og dermed ville bli fengslet likevel. En forståelse av en slik mulig avveging kan tolkes som at han vurderte fordelene ved å inneha en viss form for kontroll i valget og at han idet minste hadde en mulighet for å gjennomføre oppdraget dersom han tok valget tidlig. Likevel kan en forstå og tolke beskrivelsen, som at det frivillige aspektet ved avgjørelsen, på ingen måte var så frivillig som historien vil ha det til.

I teorien leser vi at en helt er noen som skiller seg ut, nettopp for å ha utført en ekstraordinær bragd som krever mot. Faktisk innebærer det vanligvis at man utsetter seg selv for fare, for å kunne redde noen fra en katastrofal situasjon. (Kohens ,2013). Min tolkning er at Pilecki utsatte seg selv for fare, i håpet om å kunne redde andre fra en katastrofesituasjon, da han tok valget om å la seg frivillig fengsle. Pilecki referer flere ganger til grusomheten som pågikk i Auschwitz og en kan forstå de reelle farene han og de innsatte daglig var utsatt for under oppholdet. En forståelse av Pileckis valg var muligheten som lå der for å kunne avvikle Auschwitz dersom han i det minste forsøkte, en annen forklaring kan være at hele det Polske landet var i krig, og at det var farer rundt Pilecki enten han var i Auschwitz eller utenfor. En mulig forståelse er at i slike brutale situasjoner er det som å velge mellom pest eller kolera, valget er grusomt uansett. Vi forstår ut av Pileckis beskrivelser at han følte på smerte over kollegaer som ble tatt til fange, og en tolkning er at han ønsket å hjelpe. En forklaring på ønske om å hjelpe, det heroiske i å ofre seg, kan henge sammen med det religiøse aspektet i Pileckis tro. At det å hjelpe andre er så innprentet i en, og kan gi skyldfølelse dersom en velger å avstå fra å hjelpe.

Kohens (2013) definisjon sier om heltemot: "mennesker som stod overfor realiteten av egen dødelighet, som tok alvorlige risikoer og / eller overvant store vanskeligheter, og som gjorde det i tjeneste for et prinsipp".

«De ville bryte oss ned, og de klarte det fordi vi begynte å frykte.» (Fairweather, 2021). Pielcki beskriver her hvordan frykt fikk plass hos alle de innsatte, og at lenge var det kun frykten som var rådende.

Pilecki beskriver vider når frykten slapp taket, til tross for at de stod overfor sin egen dødelighet og vanskeligheter. «Jeg var vitne til at en av kapoene valgte ut en mann i rekken og slo ham i hjel med knyttnevene foran de andre innsatte.

Jeg hadde på dette tidspunktet vært vitne til 10-12 drap i leiren, men det var som om denne handlingen drev meg ut av «sløvheten jeg befant meg i». Da jeg kikket nedover raden av innsatte, var jeg sikker på at de andre også kjente ett hvitglødende raseri som skar gjennom den kollektive frukten og apatien.

For første gang siden ankomst tenkte jeg at jeg kanskje kunne klare å samle en styrke som var i stand til å slå tilbake. Hvis vi bare samlet nok menn kunne jeg begynne å påvirke de andre fangene til å slutte å angi hverandre og hjelpe de svakeste.» (Fairweather, 2021). I Pileckis beskrivelse kan det forstås som han setter ord på det han opplever når han blir trigget ut av apati og sløvhet, at det er noe den brutale behandlingen av en tilfeldig innsatt som endelig vekker han opp av dvalen. En tolkning er forståelsen av det sinne og urettferdigheten Pielcki må ha følt på, hvor lite påvirkning en har på eget liv. Pilecki beskriver ett hvitglødende raseri, som kan forstås som en reaksjon på behandlingen og de drapene han har vært vitne, en mulig forståelse er ønske om hevn, det å kunne slå tilbake. Pilecki beskriver og muligheten for å kunne påvirke de andre innsatte til å slutte å angi hverandre og hjelpe de svakeste, noe som en kan forstå sett opp mot teori er å ta risiko på vegne av andre samt å risikere å utsette seg for stor fare. En forståelse er at en kan gjenkjenne egenskaper i Pielcki som er nevnt av bekjente av han, om at han er empatisk og mild, sett opp mot ønske om å få slutt på den interne saboteringen av hverandre og ønske om å beskytte å ta vare på de svake. Det er en mulig tolkning at Pilecki så verdien i å utøve godhet mot andre som ett middel for å bringe den egenskapen og verdien frem i andre.

Zimbardo (2007) minner oss om at heltemot representerer det som er "rett" med menneskets natur. Ideen om at hverdagslig heltmodighet kan utføres av alle og ikke er forbeholdt en elite minoritet, og ideen om at det er mulig å pleie et

tankesett for å hjelpe andre i nød, ta vare på andre, være medfølende og utvikle tillit til ens egen evne til å ta heroisk handling (Franco & Zimbardo, 2006). Pilecki sa til de innsatte når det ankom nye innsatte i leiren «Husk, prøv ikke å trøst dem. Vår oppgave er å prøve å hjelpe dem til å tilpasse seg og overleve». (Fairweather, 2021). En forståelse her er at Pilecki forstod at det er en balanse i å vise omtanke under slike forhold som de var under i leiren. At det å trøste for mye kan forstås og tolkes som en bjørnetjeneste, og en kan anta at Pilecki følte at det var viktigere å realitetsorientere de nyinnsatte og hjelpe de til å overleve, enn å trøste de fordi de var redde. En kan forstå det som hardt og kynisk, men samtidig kan en anta at Pilecki sa dette på grunn av egne erfaringer ved ankomst i leiren. Samtidig kan en sett opp mot teori, at ved å hjelpe folk til å overleve, igangsatte Pilecki hele nettverket sitt i rollen som dagligdagse helter, og demonstrerte at heltedighet kan utføres av alle, i noe så enkelt som ta vare på andre.

Franco and Zimbardo (2016) antyder at helter tjener som et skjold for andre som ikke er i stand til å forsvare seg, handle for å bevare menneskeverdet, og påvirke barmhjertighet. Min forståelse er at Pilecki tjente som et skjold for andre som ikke var i stand til å forsvare seg og var barmhjertighet. Han forsvarte folk ved å kjempe i krigen for dem, så det sivile folk skulle slippe å kjempe og å slippe drepe, samt han beskyttet folket mot farer ved å aktivt kjempe i kamp med den polske hæren. Flere vitneutsagn, fra medfanger av Pilecki, men og fra fangevoktere som var i kontakt med Pilecki- beskriver en varm og barmhjertig mann, med fokus på nettopp menneskeverd. Pilecki smuglet mat og klær innad i leiren til de som trengte det mest, og hjalp til med å medisinsk behandle i smug, de som ble slått og torturert. Nettopp det å være ett skjold for det polske folk er en forståelse jeg har når jeg har lest hvordan Pilecki bevisstvalgte ut sine medsammensvorne i leiren basert på menneskelig adferd Pilecki beskriver:

«Jeg valgte ut mine medsammensvorne ved å legge merke til små tegn på menneskelig atferd blandet de mer reservere og stille fangene, de som delte ett stykke brød eller pleiet en syk venn. Jeg plukket de basert på uselvishet. Det viktigste var at rekruttene ikke skulle be om en rasjon til seg selv «selv om innvollene skrek av smerte», men at de skulle være og var forpliktet til å fordele mat likt, og gi til de svakeste først. Jeg ønsket å bevise at godhet kunne holde stand.» (Fairweather, 2021, Pilecki 2012). Denne beskrivelsen fra Pileckis rapport kan gi oss en forståelse av hvilke egenskaper han så etter nå han valgte ut sine

medarbeidere, nettopp de som klarte å dele, være uselviske å sette andre foran seg selv. Det kan og forstås som at Pilecki valgte mennesker med likhetstrekk til seg selv, eller det er mulighet for at Pilecki så egenskapen som uselvisk opp mot egenskapen å være tillitsfull, noe han så etter i sine allierte, og derfor lagte sin egen rekrutteringsbehov basert på egen antagelse. Under slike forhold er det naturlig å anta at hvem som helst kan bli brutale, og at vanlig «krav» til selektering muligens ikke var noe alternativ for Pilecki.

Pilecki kom og til bitre konklusjoner: «ikke alle kunne reddes verken fysisk eller psykisk. Jeg opplevde at enkelte fanger så ut til å omfavne hierarkiet i leiren og konkurrere om å fortjene kopiernes beundring, andra bare ga opp med det samme og nektet å ta seg sammen. Det første og det viktigste var å hjelpe de svake blandet oss til å overleve leiren.» (Fairweather, 2021). Her kan vi tolke det som vi får en innsikt i at Pilecki møtte på innsatte som tilsynelatende tok valg basert på egen overlevelse, ene og alene. En mulig forståelse er at under slike forhold blir normale verdier og handlinger tilsidesatt, og en kan anta at fokuset blir å verne om seg selv og egne behov. Vi kan likevel danne oss en forståelse av det var gjennomgående at Pilecki ønsket å hjelpe de svake. Det kan forstås og tolkes på ulike måte, en mulighet er at Pilecki var empatisk og ville folk godt, en annen tanke er at Pilecki så mulige rekrutter til sin undergrunnsbevegelse i alle nyankomne, svake og syke, og derfor hadde en egen interesse i å gjøre de sterkere, for å potensielt kunne ha nytte av de på senere tidspunkt.

Pilecki beskrev også: «leiren hadde evne til å skrelle av presentasjoner og avsløre ett menneskets sanne personlighet, noen gled inn i en moralsk sump, andre meislet seg en karakter av krystall» (Fairweather, 2021). Pileckis beskrivelse av prestasjoner som skrelles av, kan forstås og tolkes som ett bilde på det en står igjen med når en tar alt i fra ett menneske, frihet, mat, søvn og egne meninger. En tolkning er den råheten en da blir vitne til, hva kommer frem i ett mennesket som muligens føler de har mistet alt, hva blir en når hver time er en kamp for å overleve. En annen forståelse av Pileckis ord er det han forteller oss med hva han er vitne til. Moralsk forfall, ondskapen som trer frem i mennesket, egoisme og det dyriske. Den moralske sumpen kan forstås som helvete eller en avgrunn, noe mørkt, som er vanskelig å komme seg opp av. Pilecki beskriver og de som meislet seg en karakter av krystall. Muligens dette er ett bilde på de med uselvishet, de som fortsatte å bevare menneskelig adferd, beholdt deler av sin medfølelse,

fortsett å bry seg, og som ikke gav opp. En annen tolkning er at han kanskje beskriver seg selv, at han selv følte at han utviklet seg selv til det bedre, utviste en styrke og renhet i mange av de valgene og handlingene han utførte. Kanskje nettopp det kan forstås som heltemot, å klare å meisle seg en karakter av krystall når omstendigheten vil noe annet.

«SS klarer ikke å få unna alle de døde de forårsaker Likene ligger stablet opp utenfor gasskamrene for å bli begravd i grøfter. Livet i leiren er svært vanskelig for øyeblikket, folk er forberedt på det verste. Folk sier at viss vi må dø, så la oss ikke dø som sauer. Vi må gjøre noe.» Pilecki (Fairweather, 2021) forfattet dette skrevet på ett av de notatene som ble smuglet ut av leiren og overlevert til myndighetene. «Vi må gjøre noe», kan tolkes som en form for heltemodig handling, det å få smuglet ut beskjeder og aktivt be om hjelp og assistanse. En kan anta at all form for kommunikasjon både innad i leiren og smugling av informasjon til omverden var med stor risiko. Mennesker ble skutt eller slått til døde i leiren, av enkle årsaker som kun å gå med for lutet rygg eller å ha hendene i lommene. Pilecki velger å si vi må gjøre noe, og bruker ikke benevnelsen dere. Det kan forstås som han var opptatt av fellesskapet, av å stå samlet, og ikke var opptatt kun av seg selv. Det kan og forstås som at han ikke la alt ansvaret på verden utenfor, og stillte seg selv på sidelinjen som en passiv observatør. En kan anta at han følte at alle hadde ett ansvar for å handle, om å forsøke å gjøre noe, både de innsatte i leiren og de som var på utsiden. En kan tolke det som at det er en form for dagligdags heltemot å føle på behovet for å handle og våge å handle, selv om de fleste handlingene til Pilecki var i det små for å unngå å bli avslørt inne i leiren. Pilecki beskriver at livet i leiren er vanskelig, og at de forbereder seg på det verste, noe som kan forstås som at han var forberedt på å møte døden hver eneste dag. Det kan forstås som at Pilecki stod overfor sin egen dødelighet, å ikke ble passiv eller gav opp, men likevel fortsatte å handle for å få til endringer. Det kan sees opp mot teori hvor Kohens (2013) definisjon sier om helter: "mennesker som stod overfor realiteten av egen dødelighet, som tok alvorlige risikoer og / eller overvant store vanskeligheter, og som gjorde det i tjeneste for et prinsipp". En forståelse av hva som kan ha vært Pielckis prinsipp, er at han følte han måtte få ut så mye informasjon fra leiren, slik at omverden forstod og trodde på det som skjedde inne i leiren. En annen forståelse av ett prinsipp Pilecki hadde var å hjelpe

de svake. Det kan forstås at Pilecki ikke klarte å forbli likegyldig overfor de andre innsatte, han beskriver flere ganger at de må hjelpe de svake til å overleve, noe som kan gi oss en forståelse av at Pilecki ikke klarte å vær passiv, å bare se på elendigheten, men at han trengte å handle, gjøre noe, i det minste forsøke å hjelpe andre å overleve.

6.2.2 Del konklusjon underproblemstilling 2: *I hvilken grad utviste Pilecki heltemot i valget om å la seg frivillig fengsle i Auschwitz og under oppholdet i Auschwitz?*

Min forståelse og konklusjon etter sirkelvandring 2 er at Pilecki utviste heltemot ved flere anledninger, både i valget om å la seg frivillig og fengsle og risikoen han tok under oppholdet i leiren. De kan forstås som at Pilecki ikke var fryktløs og ukritisk, og bare kastet seg inn i ett frivillig oppdrag om å la seg fengsle i Auschwitz fordi han hadde en episk åpenbaring. Pilecki beskriver med egne ord frykten og bekymringen knyttet til valget, samt det presset han følte av den hemmelige arme om å ta på seg oppdraget siden han hadde gått imot en av lederne. Pilecki beskriver selv at han var i fella, noe som gir meg en mulig tolkning om at han ikke har visst hva han skulle gjøre. Pilecki valgte å ta oppdraget og det fremkommer i funn i hans beskrivelse, at mye av det var knyttet til bekymring og skyldfølelse over for sine kammerater og kollegaer som var fanget. Pilecki tok ett bevisst valg om å la seg fengsle, med mål om å skaffe etterretning og melde ifra om de forholdene som var i Auschwitz. Min tolkning og forståelse av de handlingene er at de var heltmodige dersom vi ser de opp mot definisjonen på hva heltemot er. En annet element ved historien er kunnskapen rundt den mulige forståelsen av at det ikke var ett enkelt frivillig valg å la seg fengsle, men min tolkning er at handlingen i seg selv kan defineres som heltemot. Å gjøre noe man ikke vil- men å gjøre det for ideen om noe større enn seg selv. Flere av handlingene Pilecki utførte i leiren kan tolkes som heltmodige, som å ta seg av de syke, distribuere mat, skjule mennesker som var så syke at de ville bli henrettet. Pilecki skaffet jobb til andre innsatte rundt om på andreavdelinger, han satt menn i kontakt med hverandre, trøstet og muntert opp, forsøkte å skape tro og håp, han gav de innsatte tilsynelatende noe å kjempe for- en hverdagshelt.

6.3.1 Drøfting problemstilling 3 I hvilken utstrekning opptrådte Pilecki taktisks under oppholdet i Auschwitz?

Machiavelli (2004) beskrev mennesket som «For om menneskene kan man i sin alminnelighet si: De er utakknemlige, feige og begjærlige, hyklerske og bedragerske, farer skyr de som pesten, mens deres pengebegjær er grenseløst,» (Bjartveit, 2004). Machiavellis syn er mørkt og tungsinnet, og det rommer lite håp. Pilecki nevner ett minne fra barndommen, «En gruppe gårdsgutter torturere ett dyr de hadde fanget. Dyret var dødende og skrek av frykt, men guttene bare lo. Jeg var vettskremt av grusomheten, men skjøv hendelsen bort og vokste opp i troen på folks iboende godhet. Men der, under oppholdet i Auschwitz husket jeg det døde dyret og skjønnte hvor naiv jeg hadde vært. Barnet hadde sett menneskets virkelige jeg, dyrisk og ondskapsfullt.» (Fairweather 2021). I tråd med Machiavellis beskriver her Pilecki menneskets virkelige jeg, dyrisk og ondskapsfullt. Det kan tolkes og forstår her at Pilecki beskriver sin innsikt i hvor naivt han tidligere har tolket verden og sin nye innsikt i ondskap i møte med den brutale virkeligheten i Auschwitz. Det kan tenkes at Pilecki nettopp innså hvor brutale mennesker kan være. Det kan tolkes som at Pilecki til tross for møte med ondskap tidlig i livet valgte lenge å se etter det gode i mennesker, og å tro på denne godheten, men at Auschwitz åpnet øynene hans for at han hadde tatt feil. En annen forståelse er at nettopp denne beskrivelsen gir oss en forståelse av at selv om han var bevisst ondskapen som kan eksistere i oss alle, gir det likevel ett bilde av at ingen situasjoner eller tilstander er svart -hvit, at barnet så ondskapen tidlig, men at en har ett valg og kan fortsette å tro på det gode i mennesket likevel, at det eksistere en form for håp i det å fortsette å tro på godheten. En kan tolke det som ett enkelt minne fra Pileckis barneår hvor han ser tidligere erfaringer i sammenheng med nye erfaringer. Det kan likevel tolkes som at dette er en erkjennelse Pilecki har, av å ha sett ondskap i mennesker tidligere, mer enn at Pilecki stadfester ett svart syn på menneskeheten slik Machiavellis gjorde. Ifølge Machiavelli vil mennesket tendere til ondskap, og være en kombinasjon av mennesker og dyr. Machiavelli mener at er det noe en leder burde lære seg, så er det å kunne benytte seg av både løvens og revens egenskaper og kampformer (Badaracco 1997). Machiavellis hevder at reven er god på å forstå det sosiale spillet og på å lese og forstå mennesker. Pilecki beskriver: «hvordan ville det sett seg ut hvis jeg bare en eneste dag klaget over at jeg følte meg dårlig...eller at jeg

var svak...og at jeg var så overveldet av arbeid at jeg var på utkikk etter hva som helst for å redde meg selv? Det var åpenbart at jeg da ikke ville vært i stand til å inspirere andre eller kreve noe som helst av dem.» (Fairweather, 2021). En kan tolke dette utsagnet til Pilecki som taktisk. Det jeg kan forstå som taktisk her er nettopp bevisstheten om at dersom han har en adferd som er svak, hvis han ikke orker, så vil det smitte over på de andre og sette ett eksempel. Pileckis valg om hvordan han mente han burde oppføre seg, kan tyde på og forstås som han hele veien tok beslutninger basert på muligheten for gevinst. Hva kunne og ville han tjene på å framstå som sterk, en som ikke bukke under. Det kan tenkes at Pilecki så gevinsten og resultatet av å motivere, skapte tro og håp på at en ikke nødvendigvis måtte gå til grunne selv under de brutale forholdene de levde under. Det kan tenkes og forstås at mye taktikk skjuler seg i de små bevisste valgene. Det kan selvfølgelig være mulig at Pilecki ikke har sett på dette som taktiske valg i det hele tatt. At for han var det muligens samvittighet og ett ønske om å bevise noe annet som var drivkraften, og at taktikk aldri var en bevisst tanke.

Pilecki beskriver (Fairweather, 2021) hvordan «det var mulig å overleve på et slags vis dersom en lå lavt, noe som var den loven som virkelig gjaldt. Ikke tiltrekk deg oppmerksomhet, ikke vær den første eller den siste ut, ikke vær for rask eller for langsom. Unngå kontakt med kapoene, men når det er unngåelig, vær underdanig, hjelpsom og hyggelig mot dem. La dem aldri se hva du vet, fordi du vet at de er dritt, og hvis du får pryl, så fall alltid ved det første knyttneveslaget.» En kan tolke og forstå denne beskrivelsen som taktiske handlinger Pilecki lærte og utøvde i leiren for å overleve, det kan sees og forstås som spilleregler. En kan forstå det som det er konkrete handlinger som gjør at en overlever og forstå det sosiale spillet, slik Machiavellis nevner i teorien. Machiavellis nevner og det å forstå og lese mennesker, som en kan tolke som er det Pilecki lærte seg, og nevner når han oppsummerer adferden og handlingene han omtaler som den loven som virkelig gjaldt. Pilecki oppførte seg tilsynelatende underdanig i møte med vaktene, og han var tilsynelatende høflig. Videre får en mer forståelse av Pielckis mulige taktiske side:

«Pileckis besluttsomhet begynte å vakle. Han hadde vært fanget i to år og mistet nesten hundre av sine menn i henrettelser, fenolinjeksjoner og sykdom det siste året, hvor mange var hans nærmeste medarbeidere i alliansen. Han var ikke rede til å starte ett opprør og risikere ett blodbad, men samtidig økte nazistenes

grusomheter i omfang. Det var åpenbart at tyskerne hadde tenkt å drepe hver eneste jøde de fikk tak i. Menneses kampånd var på bunnivå, og krangel kom til overflaten etter hvert som de begynte å miste troen på at det nyttet å kjempe. Pilecki var ikke sikker på hvor lenge han kunne hold undergrunnen samlet.» (Fairwetaher, 2021). Jeg tolker og ser her Pileckis beskrivelse opp mot begrepet Virtû i Machiavellis teori. Jeg velger å se på virtû som besluttsomhet (Badaracco 1997) og i teorien leser vi at en fyrste må ha virtû, og en mann med virtû vil vende skjebnen til sin fordel og finne det avgjørende øyeblikket til å snu en umulig situasjon til det beste for han. Vi kan forstå og tolke det som Pilecki til tider var motløs, og at kan ha virket som en umulig oppgave å snu en negativ tankegang og negative utslitte menn til å ville kjempe, i det hele tatt å ha noe å kjempe for. Det kan forstås og tolkes som vanskelig å handle besluttsomt og med mål og mening, i en verden hvor alt var uforutsigbart. til. En kan tolke og forstå beskrivelsen til Pielcki som en avveining rundt veien videre, hvordan han skulle gå frem for å klare å snu situasjonen til sin fordel, og han belyser tilsynelatende selv sine bekymringer for at undergrunnen skulle klare å holdes sammen. Det kan gi en mulig forståelse av at hele operasjonen var begynt å vakle. Men det kan også tolkes og forstås som at virtû, i denne sammenheng besluttsomhet, ble vekket igjen, når Pilecki beskriver:

““Then, among Poles standing arm in arm, one thought was felt, we were all united by our rage, our desire of revenge. Now I felt myself to be in an environment perfectly ready to start my job, and I discovered in me a substitute of joy... In a while I was terrified if I was sane – joy here – this was probably insane... After all I felt joy – first of all for that reason I wanted to start my job, so I did not get in despair. That was a moment of a radical turn in my mental life. In an illness it would be called: the crisis had happily gone.””(Pilecki,2012).

Her kan Pileckis beskrivelse tolkes som en forståelse av at besluttsomhet har båret frukter, og at bekymringer har veket for en følelse av glede. En beskrivelse selv Pilecki anser som nærmest galskap, nemlig glede i en slik situasjon. En forståelse det kan gi oss er variasjonen i det mentale som skiftet var noe Pilecki selv reagerte på og reflekterte rundt, det absurde i å kunne føle glede under de brutale omstendighetene de levde i. Noe en kan anta og forstå at kan føles som galskap i en slik situasjon. En kan forstå at glede under tortur og vold er noe som

en antar ikke er normalt, og som kanskje kan oppleves som feil. Med feil tolker jeg at det kan ha eksistert en opplevelse av at det ikke er lov eller at det er i orden å føle på noe annet enn frykt og tristhet når en daglig lever i frykt for å møte døden. Likevel kan det forstås som at det gir en forståelse av at håp og glede kan eksistere selv i de mest grusomme situasjoner, og at den mentale tilstanden ett individ befinner seg i ikke er statisk. Det kan forstås som at mennesker er i stand til å skifte fokus, at en kan oppleve mørke i situasjoner som tilsynelatende er lyse, og omvendt, at det kan oppstå lys i de mørkeste stunder, og hvordan det mentale skiftet kan åpne opp for muligheter og håp. Pilecki beskriver hvordan han opplevde en følelse av at de alle var forenet rundt ett ønske om hevn. Det kan tolkes som en opplevelse av samhørighet og fellesskap, det kan og sees som at Pilecki kjente på egenskaper til løven, å være sterk, angripe og ville handle. Han beskriver det videre som et øyeblikk av radikal endring i hans mentale liv, en krise som var avverget. Vi kan anta og forstå at de mentale psykologiske påkjenningene de innsatte var utsatt for var av en slik karakter, at det å klare å snu en slik tilstand ikke er en selvfølge. Likevel kan vi få en forståelse av at det kan ha opplevdes som Pileckis beslutsomhet holdt stand, og at han høstet gevinsten av å holde ut og ikke gi opp. En form for taktikk kan også tolkes som har vært til stede i valgene hans om å holde fast på beslutsomheten, og en kan tolke det som den bevisstheten han har hatt rundt de ulike mentale tilstandene hans har gjort han i stand til å tolke de med en form for strategi, bevissthet gjør at en velger basert på rasjonelle aspekter og ikke nødvendigvis de følelsesmessige. En kan forstå og se det som at det å klare å kjempe mot følelser og tanker, å holde fast ved det som var målet, i seg selv er en form for taktikk.

Videre beskriver Pilecki : «I dette store gravkapellet av halvt levende, der noen like ved hikstet ut sitt siste pust...en annen kjempet seg ut av sengen, bare for å falle om på gulvet, en annen kastet av seg teppene, eller snakket til moren sin i feberfantasier, noen ropte, forbannet noen, nektet å spise eller forlanget vann, prøvde å hoppe ut av vinduet i delirium, kranget med legen eller ba om noe- lå jeg der og tenkte at jeg ennå hadde krefter til å forstå alt som foregikk og ta rolig alt som det kom.» (Fairweather, 2021). En kan forstå dette som en beskrivelse av Pilecki beholdt roen og fortsatt følte at han var på plass mentalt. Ser en det opp mot Machiavellis beskrivelsen av revens evne til å lese og forstå mennesker, kan en anta at Pilecki benyttet seg av denne ferdigheten også her. Det kan tenkes at

han observerte og leste menneskene og situasjonene rundt seg, men likevel følte seg så på «plass» til å evne å tenke rasjonelt og klart.

I teorien leser vi at Machiavellis mener reven bruker sine sosiale ferdigheter og omgang med mennesker, til å påvirke og gi mening og en kan derfor tolke Pileckis handlinger til å være i tråd med deler av de egenskapene reven besitter. Pilecki demonstrerte mange ganger sin evne til å påvirke andre innsatte i leiren, ett eksempel er ved å skape tro og håp knyttet til verdien av å stå sammen, danne en undergrunnsbevegelse og ha som mål å slå tilbake mot tyskerne. Det er konkrete elementer Pilecki klarte å etablere inne i leiren, men det som ikke er noe gitt svar på hvorvidt Pilecki bevisst tolket sine handlinger som påvirkning av andre mennesker. Det er mulig Pilecki ville brukt beskrivelser som inspirerte, skapte håp og motiverte i stedet for påvirkning. En kan likevel forstå og tolke det som nettopp det, at det var påvirkning og taktikk.

Machiavelli beskriver løven som at den tviler ikke, den angriper- og tar det den vil ha, fordi den har mot, den er villig til å risikere alt for å vinne. Ser vi Machiavellis teori opp mot Pilecki, kan en tolke det som at Pilecki kan ha følt på elementer i egenskapene til løven. Pilecki beskriver flere ganger i sine rapporter opplevelsen av ett hvitglødende raseri som jaget gjennom han. Ett minne er opplevelsen av at vaktene i leiren fikk gå elskverdig hjem til konene sine etter endt arbeidsdag, men med en gang de tråkket over terskelen inn i leiren- ble sadistiske mordere, og «hvordan de kunne leve i begge verdener var det mest uhyrlige av alt»- det trigget Pileckis ønske om hevn. (Fairweather, 2021). Det vi kan forstå av Pileckis beskrivelser er at han har følt på kamplyst og hevn, og det er mulig å anta at han har ønsket å angripe ved flere anledninger. Ett mulig argumentet her kan forstås som at situasjonen Pilecki var i, å leve under frykt og være frarøvet av muligheten til å gjøre motstand uten å risikere livet, har dempet den delen av løve som eksisterte i han. En forståelse er at løvens liv ville blitt kortvarig dersom Pilecki hadde handlet i løvens kraft og tatt det han ville ha. Det vi kan tolke det som er at løven likevel levde i Pilecki i form av å være villig til å risikere alt, noe en kan tolke i Pileckis valg om å la seg fengsle. Bare det å la seg fengsle frivillig kan sees som en enorm risiko, og vi kan og tolke det som at det var med ett ønske, håp og mål om å kunne vinne. Igjen kan vi og se og tolke valget om å tøyse «løven», var noe Pilecki gjorde helt bevisst- som igjen kan forstås som ett taktisk valg. Altså ett smart valg sett i sammenheng med å overleve.

6.3.2 Del konklusjon underproblemstilling 3: *I hvilken utstrekning opptrådte Pilecki taktisk under oppholdet i Auschwitz?*

Min forståelse etter sirkelvandring 3 og spørsmålet i hvilken utstrekning Pilecki opptrådte taktisk, da her ment som beslutsom, god på å forstå det sosiale spillet og på å lese og forstå mennesker, er at han under oppholdet i Auschwitz opptrådte taktisk mange ganger i løpet av den perioden han var der. Med det mener jeg at det er mange eksempler på taktisk adferd, i form av relasjonsbygging med ulike mennesker inne i leiren som tilsynelatende var av verdi og av nytte for han. Pilecki beskriver selv blant annet en lege, en baker, enkelte kapoer og andre innsatte han bygget god relasjon til og hvordan han fikk hjelp av de under oppholdet i Auschwitz. En får ingen klar forståelse av at Pilecki før oppholdet la en stor taktisk plan, men det kan virke som han underveis i oppholdet la an en taktisk stil, uten at jeg vet noe om i hvilken grad det var ubevisst eller bevisst i starten. Det jeg kan tolke det som basert på det han selv skrev, er at det ble mange bevisste taktiske avgjørelser underveis i oppholdet. Det er selvfølgelig en mulighet for at han allerede tidlig i operasjonen hadde en viss taktikk både i adferd og reaksjonsmønstre uten at det kommer tydelig frem. Det vi kan anta og forstå basert på Pileckis beskrivelser og vitnesbyrd om hans opphold, er at han var taktisk i måten han oppførte seg på når han var i møte med andre innsatte, kapoer og SS-vakter. Her beskriver Pilecki direkte adferd han benytte under oppholdet som å «falle til bakken» ved første slag, å «ikke se noen inni øynene», «være høflig og vennlig», med mer. Jeg tolker og forstår her taktikk som den adferd og de handlinger han utførte under oppholdet sitt, og de beskrivelsene han gir som viser at han fikk en fordel eller en fikk en gevinst ut av den adferden. I flere tilfeller tolker jeg gevinsten som at han ikke ble drept og at han klarte å få mennesker til å støtte oppunder ideen om å bygge en undergrunnsbevegelse med det formål å kunne kjempe mot tyskerne.

7.0 Avsluttende drøfting og konklusjon hovedproblemstilling

Håp kan medføre skuffelser. Store skuffelser. Day (1991) viser til at grekerne og romerne i antikken var skeptiske til om håp var ett gode, nettopp fordi det å håpe kan gi smerte ved å bli skuffet. Ett uttrykk for denne skepsisen er historien om Pandoras kiste. Pandora åpnet kisten og ut fløy all verdens plager, sorg, sykdom, ufred osv. Forgjeves forsøkte Pandora å slå igjen lokket- noe hun klarte. Og det som ble værende igjen i kisten var håpet.

Historien kan tolkes som at håp er en motgift mot alle andre plager, eller tolkes som at det er håpet som er en plage, i seg selv. En plage nettopp fordi det hindrer mennesker i å avfinne seg med de situasjonene de er i. (Day, 1991).

Witold Pilecki var en ordinær mann-en bonde og far-som tok ett uvanlig valg, valget om å være den eneste frivillige vi kjenner til, som lot seg fengsle i Auschwitz.

Gjennom hermeneutisk analyse og tre delproblemstillinger har jeg blitt mer kjent med Witold Pilecki, og forsøkt å få innsikt og muligens noen svar på problemstillingen: Hva drev Pilecki til å frivillig la seg fengsle og forbli fengslet i Auschwitz?

Min første tanke med oppgaven var å avsløre at Pilecki ikke var noen helt i noen større grad enn noen andre. Jeg hadde en antagelse om at jeg kom til å finne skjelettene til Pilecki, og ønsket å bygge en oppgave som viser at ideer som dyder, gode verdier ikke var grunnlaget for Pileckis valg om å la seg frivillig fengsle i Auschwitz. Mine antagelser var at han var drevet av en form for makt, og med en egen personlig agenda. Kanskje var han drevet av statusen og anerkjennelsen det ville gi han, og være en av få som gjennomførte et vellykket undercover operasjon for å avvikle eller utslette Auschwitz? Kanskje det var muligheten for høyere rang i militæret, mer penger som var grunnene hans for å ta de valgene han gjorde?

Jeg har gjennom tre del problemstillinger og ulike sirkelvandringer forsøkt gjennom teori og refleksjon, å kaste lys på Pileckis opphold i Auschwitz.

Det jeg har vært bevisst gjennom hele min oppgave, er at lyskasteren bare vil lyse opp noen elementer ved historien, og at det derfor alltid vil være ting som muligens skjuler seg i skyggen.

Det kan forstås som at Pilecki ikke lot seg frivillig fengsle basert på en ideologisk tanke, en visjon, et ambisiøst mål, eller en kongstanke. Pilecki lot seg fengsle tilsynelatende fordi han følte seg presset til det. Som alle andre mennesker var ikke han noe mer ekstra ordinær eller uselvvisk, han følte på stor bekymring som han selv nevner i sine referat og gikk flere runder med seg selv før han klarte å si ja. En forståelse er at Pilecki tok valget med ett tungt hjerte, og med en visshet om at det planlagte oppdraget kanskje ikke ville lykkes. Pilecki beskriver denne frykten i utdrag fra rapportene sine, samt følelsen av håpløshet, følelsen av å ville

gi opp. Men Pilecki gav ikke opp, han fortsatte arbeidet sitt i leiren. Det som kan ha hatt størst betydning for utholdenheten til Pilecki under oppholdet i Auschwitz, var hans urokkelige katolske tro, som kan ha vært en kilde til håp. Default & Martocchio, (1985) beskriver tanken om at religiøse håp kan fungere som en beskyttelse mot skuffelser, og at ett sterkt håp om evigheten vil kunne gjøre det lettere å forsake ulike goder i “dette” livet. Pilecki kan ha hatt en tro på at det å ofre seg på dette tidspunkt, ville bære frukter på ett senere tidspunkt. En annen mulighet for Pileckis utholdenhet i leiren kan ha vært frykt og til dels feighet. Han klarte å overleve i leiren i 2 år og 7 måneder før han rømte. Pilecki hadde flere muligheter til å rømme. De mulighetene benyttet han seg ikke av. Det kan være fordi han var redd og ikke våge å rømme, men det kan også tenkes at han følte han hadde mer å utrette i leiren før han rømte. Denne mulige vurderingen rundt valget om å rømme eller ikke rømme, kan ses i sammenheng med å være taktisk. Evnen til å være taktisk, kan forsås som det å klare å overleve så lenge under forhold hvor livet daglig var satt på spill. Pilecki beskriver selv hvordan han lurte døden flere ganger, både ved å unngå å bli skutt under oppstilling, men og når han fikk tyfus og lungebetennelse. Det kan fremstå når en leser Pileckis rapport og andre vitneutsagn, at han overlevde fordi han var smart. Smart ved at han bygde relasjon og allianser med de riktige menneskene. Med riktige mennesker mener jeg blant annet enn av de legene som arbeidet i leiren. Det var en av de relasjonene som gav han fordeler når han ble syk med tyfus, og hvor han fikk bedre behandling enn mange andre innsatte i leiren, i tillegg hjalp legen til å med å skjule hvor syk Pilecki var, under ett av «utryddelse angrepene» på sykestuen, hvor over 1500 syke innsatte ble henrettet.

Oppsummert for å svare på problemstilling hva drev Pilecki til å la seg frivillig fengsle og forbli fengslet i Auschwitz, er min forståelse at det som nevnt ikke var noe episk erklæring om å gjøre det rette eller en visjon om å redde polen som var drivkraften. Tilfeldigheter, forventninger, press fra lederne i den hemmelige arme og skyldfølelse for sine kollegaer som var arrestert, kan virke som den største faktoren. Videre utviste Pilecki at han utførte handlinger som per definisjoner kan ses på som heltemot, men funnene og min forståelse er at det ofte var tilfeldig hvilke handlinger som nå i ettertid kan defineres som heltemot. Der og da kan det virke som Pilecki var drevet av ett formål, å ikke dø, men han hadde og en tilsynelatende stor empati og omtanke for andre innsatte og jobbet aktivt for å

hjelpe de i å overleve. Det er ingen tvil om at det preget Pilecki å stå hjelpeløs på sidelinjen å se den utrettelige henrettelsen, først av andre innsatte, men etter hvert av tusenvis av jøder- deriblant kvinner, barn, syke og eldre. Det fremkommer av Pileckis rapporter at det var det å få gitt verden beskjed om galskapen i Auschwitz som var drivkraften, og formidlet ut til verden hvor ille det var, slik at de ville få hjelp og bli redde. Pilecki hadde tilsynelatende en oppriktig tro på at bare verden fikk vite om grusomhetene ville de handle. Noe ville skje.

På spørsmål om Pilecki var en taktiker i Auschwitz, så er min forståelse basert på funn at det var han. Han var taktisk i valg av medsammensvorne, taktisk i valg av hvilke kapoer han bygget allianse med, han hadde en alliert i hver en avdeling fra sykestue, til bakeri, og han beskriver selv hvordan han bevisst forsøkte å bygge opp de andres innsattes motivasjon og tro, selv når han var på bristepunktet selv.

Det kan fremstå som det var hans tro og håp til menneskeligheten som holdt han gående, det som kan ha vært den drivkraften som holdt han gående og som gjorde at han ble så lenge i leiren som han gjorde. Han trodde oppriktig at dersom han bare fikk formidlet ut nok etterretning om forholdene ville hjelpen komme. Og det som er litt spennende er at i en verden hvor det på dette tidspunktet eksisterte en stor grad av antisemittisme, hvor jødene stod alene, ville det vært naturlig og antatt at Pilecki som selv var katolikk gjerne klarte å distansere seg fra jødene, og heller være opptatt av sine egne. Det gjorde tilsynelatende ikke Pilecki. Det kan forstås som han var like opptatt av menneskeverdet til de alle, uavhengig av tro og opprinnelse.

Etter å ha jobbet meg igjennom alle tre sirkelvandringene, framstår det for meg at er lite vitner om at Pilecki i utgangspunktet var opptatt av ære eller anerkjennelse.

Sannheten er at jeg fant ikke de mørke avsløringene jeg lette etter. Men det betyr ikke at de ikke er der. Det jeg fant var en mann som var tilsynelatende religiøs. En sterkt troende katolikk. En familiefar som uttrykte stor kjærlighet for sine barn gjennom brev smuglet ut fra fangeleiren. En mann som skaffet andre innsatte i leiren mat og klær, en mann som bukte 9 mnd på å bygge radiosender, ut fra småskrap han fant i leiren.

Pilecki oppfyller tilsynelatende mange av de kvalitetene en helt skal ha sett opp mot teori. Likevel kaster litteraturen om Pilecki kun ett visst lys på hvordan han var og hva som hendte under oppholdet i leiren. Lyskasteren lyser opp

egenskapene til helten, den som overlever tortur og lidelse i over 2, 5 år i leiren, tilsynelatende frivillig. Men når jeg ser etter i mørket er det kanskje muligheter for at Pilecki ikke var noen større helt enn noen andre. Pilecki var menneskelig. Han følte på redsel, håpløshet, frykt, og ensomhet-og han jobbet for å holde seg i live, overleve.

Pilecki beskriver selv motviljen mot å la seg frivillig fengsle, noe som kan tyde på at det ikke var så frivillig som historien i ettertid vil ha det til.

Muligens er Pilecki en av de virkelige hetene i vår historie, en som kjempet for noe større en egen vinning. Pilecki var en ordinær mann som ble presentert ett utrolig valg- en som bestemte seg for at han var villig til å ofre alt. Pilecki mistet mye-sin frihet, venner, tid med sine kjære og til slutt livet-, men det kan tolkes som at han aldri mistet håpet. Han kjempet og håpet på en avvikling av Auschwitz, ett fritt Polen og for friheten til å leve i fred. Pilecki demonstrerte gjennom sine handlinger at heltemot er kanskje mer enn bare tapperhet, styrke og listige manøvrer- heltemot er muligens det å skape håp- der hvor det ikke finnes håp, det å tenne en fyrstikk og lyse opp mørket.

Pilecki stod tilsynelatende rakrygget helt til enden, til tross for måneder med tortur av kommunistene.

Jeg står igjen med en bedre forståelse av bandt annet håp nå etter å ha gjennomført denne analysen. Jeg har en bedre forståelse av hva som kan skape håp i mennesker og hvordan håp kan få oss til å handle. Pilecki håpte i det lengste at hans anstrengelse, skulle gi resultater, Å selv om det kan forstås at håpet hans vaklet under oppholdet i Auschwitz, er det mulig at det likevel var nettopp håpet som holdt han gående.

Min konklusjon er at det kan forstås som håpet brente sterkt i Pilecki. En flamme som var umulig å ignorere, en flamme som skapte visjon og håp for fremtiden, en flamme som gjorde det verdt å lide. En flamme som gjorde at Pilecki i ettertid muligens kan defineres som en helt basert på sine handlinger, en flamme som gjorde at Pilecki i stor grad utøvde handlinger som kan defineres som heltemot. En flamme som gav Pilecki evnen til å være taktisk-strategisk og smart, samtidig som han viste i beslutsomhet, styrke og kraft. En forståelse av egenskapene til reven og løven.

Noe klart svar på hvorfor Pilecki valgte som han gjorde, er det ingen som har, ikke nødvendigvis Pilecki selv en gang.

Men hans siste ord under rettsaken kan likevel gi oss en forståelse av hvilken mann han var, og hvilke verdier han levde etter:

“Jeg har forsøkt å leve mitt liv slik at jeg i min dødstime skal føle glede, og ikke frykt». (Fairweather, 2021).

8.0 Litteraturliste

Badaracco L. (1997) *Defining moments: when Managers Must Choose Between Right and Right*. Harward business Pres

Day, J.P. 191 *Hope: A philosophical Inquiry*. Acta Philosophica Fennica

Default, K & Martocchio, B.C (1985) *Hope: its spheres and dimensions*. Nursing clinic of America,

Fairweather, J. 2021 *Den frivillige - motstandshelten som infiltrerte Auschwitz*. Utgiver: Press

Franco, Z., & Zimbardo, P. (2016). The psychology of heroism: extraordinary champions of humanity in an unforgiving world. In A. Miller (Ed.), *The social psychology of good & evil* New York, NY: Guilford.

Franco, Z. (2016). Heroism in times of crisis: Understanding heroic leadership in extreme events. In S. Allison & G. Goethals (Eds.), *Handbook of heroism & heroic leadership*. New York, NY: Routledge.

Franco, Z., & Zimbardo, P. (2006). The banality of heroism. *Greater Good*, Fall/Winter

Gilje, N. (2019) *Hermenutikk som metode*. Samlaget

Kinsella, E. L., Ritchie, T. D., & Igou, E. R. (2015). *Lay perspectives on the social and psychological functions of heroes*. *Frontiers in psychology*

Kohen, A. (2013). *Untangling heroism: Classical philosophy and the concept of the hero*. New York, NY: Routledge.

Krogh, T. (2003) *Historie, forståelse og fortolkning: innføring i de historisk-filosofiske fags fremvekst og arbeidsmåter*. Gyldendal akademisk

Læg Reid, S. Skorgen, T. (2015) *Hermeneutikken innføring*. Scandinavian Academic Press

Pilecki, W. (2012) *The Auschwitz Volunteer: Beyond Bravery*. Aquila Polonica Publishing,

Schrank, B. S., Tanghellini G. & Slade, M. (2008) *Hope in psychiatry: a review of literature*. Acta Psychiatrica Scandinavica

Snyder, C.R 2000 Handbook of hope: Theory, measures & applications. San Diego: Academic Press

Zimbardo, P. (2007). *The Lucifer effect: Understanding how good people turn evil*. New York, NY: Random House.

Artikler:

[Machiavelli som lederideal \(psykologisk.no\)](#) Bjartvit, S. (2004)

[Heroism Research: A Review of Theories, Methods, Challenges, and Trends \(unl.edu\)](#)

Norsk militært tidsskrift. (1998) Oslo: Oslo militære samfund

Herrestad, Henning (2009) *Om begrepet håp* Suicidologi